

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра практики англійської мови

На правах рукопису

ТЕНДЕРЯК НАДІЯ ІВАНІВНА

**МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЙ ЧАСУ Й ПРОСТОРУ В
СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Спеціальність: 035.041 Філологія (Германські мови та література
(переклад включно), перша – англійська)

Освітньо-професійна програма: Мова і література (англійська). Переклад.

Робота на здобуття освітнього ступеня «МАГІСТР»

Науковий керівник:

КАНОНІК НАТАЛІЯ ПЕТРІВНА

кандидат філологічних наук,

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____
засідання кафедри практики англійської мови
від _____ 2023 р.

Завідувач кафедри
_____ проф. Еліна КОЛЯДА

ЛУЦЬК – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ПРОСТОРУ Й ЧАСУ.....	8
1.1. Категорія «час» у філософському та лінгвістичному аспектах.....	8
1.1.1. Темпоральність як спосіб вираження часових аспектів в семантиці мови.....	10
1.2. Категорія «простір» у філософському та лінгвістичному аспектах.....	17
1.2.1. Просторовість як спосіб вираження просторових відношень в семантиці мови.....	19
1.3. Лексична системність як структура та організація словникового запасу.....	22
1.3.1. Польова концепція у системному вивченні мовного матеріалу.....	23
Висновки до розділу I.....	26
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНОЇ ТА ПРОСТОРОВОЇ ЛЕКСИКИ.....	28
2.1. Лінгвістичні методи дослідження мовних явищ.....	28
2.2. Комплексна методика опису семантичної структури досліджуваних лексем.....	30
Висновки до розділу 2.....	35
РОЗДІЛ 3 МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЧАСУ Й ПРОСТОРУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	37
3.1. Мовні засоби вираження часу в сучасній англійській мові на системному рівні.....	37
3.1.1. Ядро та периферія досліджуваних лексичних одиниць із семою темпоральності.....	38
3.1.2. Семантичний аналіз лексико-семантичних груп лексичних одиниць на позначення часу на системному рівні.....	40

3.2. Мовні засоби вираження простору в сучасній англійській мові на системному рівні.....	51
3.2.1. Ядро та периферія досліджуваних лексичних одиниць із семою просторовості	52
3.2.2. Семантичний аналіз лексико-семантичних груп лексичних одиниць на позначення простору на системному рівні.....	54
Висновки до розділу 3.....	62
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	76

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- ЛСВ – лексико-семантичний варіант.
ЛСГ – лексико-семантична група.
ЛО – лексична одиниця.
L. – Longman Dictionary of Contemporary English.
M. – Macmillan Dictionary.
Ox. – Oxford Learner's Dictionary.
C. – Collins COBUILD Learner's American English Dictionary.

ВСТУП

Магістерська робота присвячена дослідженню лексичних одиниць на позначення часу й простору в сучасній англійській мові та спрямована на поглиблене вивчення системної організації лексики в мові. Виявлення особливостей системної взаємодії лексичних одиниць різних частин мови, що позначають поняття простору й часу в англійській мові, які, в свою чергу, сприятимуть поясненню природи багатозначності слова і визначає **актуальність** даного дослідження. Світ не можна уявити поза простором і часом. Простір і час є невід'ємним атрибутом об'єктивного світу. Вони дають змогу відокремити кожну річ від іншої, конкретизувати універсальні зв'язки будь-якої речі або явища з усім світом. Категорія «часу» й «простору» в мові має величезне значення для точності, структурованості та виразності комунікації, тому вивчення цих категорій у лінгвістиці розкриває багато аспектів.

Метою даного дослідження є визначення та аналіз мовних засобів вираження часу й простору в сучасній англійській мові на системному рівні.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- проаналізувати наукові джерела щодо дослідження категорії часу й простору у філософському й лінгвістичних аспектах;
- дослідити способи вираження часових та просторових відношень в семантиці мови;
- визначити та дослідити польову концепцію в системному вивченні мовного матеріалу;
- описати комплексну методику дослідження семантичної структури лексичних одиниць на позначення часу й простору;
- виділити ядро та периферію досліджуваних лексичних одиниць із семою темпоральності та просторовості;

- провести семантичний аналіз та описати семантичну структуру лексико-семантичних груп лексичних одиниць на позначення часу й простору на основі словникових дефініцій.

Об'єктом дослідження є темпоральна та просторова лексика сучасної англійської мови.

Предметом дослідження є семна структура лексико-семантичних варіантів лексем на позначення часу й простору на системному рівні на основі словникових дефініцій.

Матеріалом дослідження є лексичні одиниці на позначення часу й простору, відібрані зі онлайн-словника тезауруса методом суцільної вибірки та чотирьох англійських тлумачних словників (Collins COBUILD Learner's American English Dictionary, Longman Dictionary of Contemporary English, Macmillan Dictionary, Oxford Learner's Dictionary).

Практичне значення. Висновки та результати дослідження можуть бути використані для дослідження лексичної системи мови на основі моделі лексико-семантичних груп, вивчення взаємозв'язку парадигматичних і синтагматичних відношень багатозначного слова, методики опису лексико – семантичних полів та груп. Одержані результати знайдуть застосування в лексикографічній праці для адекватного відображення семантичної структури багатозначних слів, а також у створенні словників мови. Матеріали й теоретичні положення роботи можуть бути використані для викладання курсу лексикології, семасіології та граматики англійської мови.

Апробація роботи. Основні положення та висновки проведеного дослідження були опубліковані в тезах XVII Міжнародної наукової онлайн конференції Пріоритети германської та романської філології (Луцьк 2023) та в статті молодіжного наукового вісника факультету іноземної філології SCIENTIA EST POTENTIA (Луцьк, 2023).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списків

використаної літератури та додатків. Загальний виклад роботи викладено на 69 сторінках. Бібліографія налічує 78 джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ПРОСТОРУ Й ЧАСУ

1.1. Категорія «час» у філософському та лінгвістичному аспектах

Категорія «час» в філософії вже тисячоліттями привертає увагу філософів, і її розуміння визначається не лише науковими аспектами, але і глибокими філософськими рефлексіями щодо природи часу, його ролі в житті та сутності: [40; 47].

1. час як категорія визначення реальності. Різні філософські школи мають своє уявлення про час. Наприклад, для античних греків час був важливим елементом космосу та порядку, визначеним божествами; 2. час як існуючий чи умовний аспект. Йдеться про поняття буття та небуття: В філософії час може розглядатися як дещо існуюче та реальне, або як умовний аспект, що виникає відносно людської свідомості. Зокрема, ідеї про час у філософії Еммануїла Канта [55]; 3. час як категорія поширення, концепція вічності та мить моменту. Деякі філософи, такі як Августин Блаженний, розглядали час як моментальне розширення миті вічності, що визначає сутність теперішнього; 4. час у філософії історії розглядається як не лише лінійний прогресивний процес, але і як основа для розуміння сутності та долі людства; 5. час як детермінант людської дії, що визначає волю та свободу та впливає на наші вибори та можливості; 6. час як інтервал та відомість: Деякі філософи вивчають природу часу через відношення між інтервалами часу та нашою здатністю отримувати та обробляти знання; 7. час як динаміка та нерозривність: Сучасні філософські дискусії стосуються таких аспектів, як динаміка часу, його нерозривність від простору, а також його роль у формуванні індивідуальної та колективної свідомості у контексті сучасної філософії [55].

Філософія часу залишається однією з найглибших та найскладніших тем, яку розглядають філософи. Ця категорія не лише визначає наше розуміння світу, але й впливає на наш погляд на існування, свободу, вічність та інші ключові аспекти людського буття [58; 59].

У лінгвістиці категорія «часу» відіграє ключову роль, оскільки вона визначає, як мова виражає сучасні, минулі та майбутні події, а також різноманітні відносини в часовій площині. Розглядаючи цю категорію, ми можемо вивчати часові форми, темпоральні відносини та інші аспекти, які дозволяють точно і системно передавати інформацію про час в мові, а саме:

- мова використовує часові форми дієслів для вираження часових характеристик подій. Наприклад, в англійській мові є такі часові форми, як Present Simple, Past Simple, Future Simple;
- деякі слова та вирази вказують на певний час або часовий проміжок. Приклади: «завтра», «минулого року», «в цей момент»;
- мова допомагає організовувати події в часі та виражати їхній лінійний характер. Наприклад, через використання часових форм та сполучників;
- в мові можуть використовуватися вирази та конструкції, які вказують на порядок чи одночасність подій, такі як «до того як», «після того як», «паралельно»;
- мовні конструкції дозволяють точно вказувати на час, такий як «о шостій годині», «у вівторок», «влітку»;
- мова дозволяє виражати конкретні терміни, дні та періоди, такі як «до кінця місяця», «в середині року», «за останні роки»;
- мовні обороти та ідіоми можуть мати часовий контекст: «все вчасно», «час летить», «на часі»;
- у деяких мовах префікси та суфікси можуть вказувати на часові аспекти, такі як «пере-» (повторення в часі) чи «-ння» (дія в минулому);
- мовні конструкції можуть вказувати на загальні або деталізовані часові характеристики: «зазвичай», «іноді», «одного разу».

Віддаючи належне роботам А. Хопре та Х. Хаманна, лінгвісти звернули увагу на дослідження часових відношень щодо проблеми побудови комунікативної граматики, в основу якої покладено принципи, які відрізняються від принципів традиційної граматики, а також на орієнтацію під час аналізу різнорівневих (словотворчих, морфологічних та синтаксичних) засобів вираження темпоральності передовсім на змістову сторону мови. Однак ці дослідники не згадують про принципи відбору одиниць, які складають поле, мало уваги приділяють опису функціонально-семантичного поля в мовленні [63].

Категорія «часу» в мові має величезне значення для точності, структурованості та виразності комунікації. Вивчення цієї категорії у лінгвістиці розкриває багато аспектів.

1.1.1. Темпоральність як спосіб вираження часових аспектів в семантиці мови

Темпоральна семантика англійської мови викликає значний інтерес серед мовознавців, лінгвістів та перекладачів. Темпоральна семантика англійської мови є складною та захоплюючою галуззю досліджень, яка розкриває перед нами різноманітні аспекти вираження часу в мові. Розуміння цих аспектів може мати важливе значення для технологій мовного процесу. Вивчення темпоральності в семантиці англійської мови сприяє не лише розкриттю особливостей мови, але й вдосконаленню комунікації в міжкультурних та міжмовних взаємодіях [51].

У нашому дослідженні ми розглядаємо ключові аспекти темпоральності в семантиці англійської мови та намагаємося визначити їх вплив на розуміння часових структур.

Однією з цікавих особливостей темпоральності в англійській мові є різноманітність способів вираження часових аспектів у різних контекстах.

Наприклад, у формальному письмі можуть використовуватися більш конкретні та точні вирази, тоді як у розмовній мові найчастіше використовуються скорочені форми та вирази, які виражають приблизний часовий рамок.

Культурні особливості також можуть впливати на те, як час виражається та сприймається в мові. Деякі культури можуть приділяти більше уваги точному вираженню часу, тоді як інші можуть акцентувати на загальних тенденціях та подіях. Дослідження цього аспекту може привести до глибшого розуміння того, як культурні різниці впливають на темпоральну семантику.

Аспекти темпоральності можуть також взаємодіяти з модальністю, виражаючи ступінь можливості, обов'язку чи бажання в певному часі. Дослідження цього взаємозв'язку дозволяє краще розуміти, як часові аспекти мови взаємодіють з іншими лінгвістичними категоріями, впливаючи на семантичну структуру речення [20].

З розвитком технологій автоматичного перекладу стає важливим розуміти, як темпоральна семантика впливає на точність та якість перекладу. Дослідження може виявити ключові виклики та можливості, пов'язані з перекладом текстів, де точність передачі часових відносин має велике значення.

Перш за все, ми розглядаємо лексичні засоби вираження часових аспектів в англійській мові. Велика кількість слів та виразів визначають та виражають різні часові рамки, дозволяючи мовцеві точно визначити період часу. Важливо вивчити, як змінюються та розвиваються терміни, пов'язані із темпоральною лексикою в англійській мові. Це дозволяє прослідковувати етимологічні зв'язки, а також виявити нові слова та вирази, які виникають у зв'язку з розвитком технологій, культурних змін та інших факторів.

Терміни, пов'язані з вираженням темпоральності, неусталено змінюються в часі, віддзеркалюючи соціокультурні, технологічні та інші зміни в суспільстві. Еволюція термінів темпоральної лексики свідчить про

те, як мова адаптується до змін у житті людей і оточуючого світу. Наведемо приклади еволюції термінів темпоральної лексики, запропоновані Етимологічним онлайн-словником (ЕОС) [78]:

1. «Завантажити» (**Upload**):

- *Сучасне використання:* В контексті технологій і Інтернету, "завантажити" зазвичай означає переслати дані з одного пристрою на сервер або в іншу мережу.
- *Еволюція:* Спочатку термін використовувався в авіації і метеорології для опису напрямлення руху повітря чи атмосферних процесів. З часом, в інтернет-технологіях отримав новий сенс.

2. «Стрімінг» (**Streaming**):

- *Сучасне використання:* Відтворення медіа (аудіо, відео) в режимі реального часу без необхідності завантажувати файл повністю перед відтворенням.
- *Еволюція:* Раніше термін вказував на рух чи потік рідини, вода чи газ. У сучасному використанні стосується медіа-потоків.

3. «Спам» (**Spam**):

- *Сучасне використання:* Небажані повідомлення, які надсилаються великою кількістю, зазвичай рекламного чи непоцільного характеру.
- *Еволюція:* Початково термін вказував на вид консервів, але в середині 20 століття з'явився в американському жаргоні як слово для опису надмірності.

4. «Офлайн» (**Offline**):

- *Сучасне використання:* Відсутність підключення до мережі Інтернет чи електронного пристрою.
- *Еволюція:* Оригінально термін вказував на стан обіймання (відсутність ліній) в електричних системах, але з часом здобув нове значення в цифровому контексті.

5. «Твіт» (Tweet):

- *Сучасне використання:* Коротке повідомлення, розміщене в соціальній мережі Twitter.
- *Еволюція:* Слово виникло як звукове наслідування пташиного щебетання. З появою соціальних мереж та Twitter взяв новий сенс.

6. «Гуглити» (Google):

- *Сучасне використання:* Використовувати пошуковий двигун Google для пошуку інформації в Інтернеті.
- *Еволюція:* Пошуковик Google надав своєму ім'я новий глагольний вигляд, що вказує на пошук у мережі.

Ці приклади ілюструють, як терміни, які колись вказували на одне, з часом можуть змінюватися та отримувати нові сенси відповідно до технологічного, культурного і суспільного контексту.

Вивчення того, як лексичні одиниці виражають темпоральні аспекти, може включати аналіз вживання слів та виразів у різних стилістиках, таких як художня література, наукова література, газети, розмовна мова тощо. Це розкриває багатогранність та гнучкість темпоральної лексики в різних контекстах. В англійській мові лексичні одиниці можуть зазнавати змін у вживанні та виразності в залежності від конкретного стильового виразу чи жанру мовлення. Важливо вивчати, які слова та вирази вибирають мовці в різних сферах життя та комунікації. Наведемо приклади варіацій лексичних одиниць у різних стилістиках: 1) у **науковому стилі:** (*Оригінал:* "The experiment yielded statistically significant results. *Неофіційний стиль:* "The test showed some pretty important stuff."); 2) у **художньому стилі:** (*Оригінал:* "The moonlight gently caressed the surface of the tranquil lake". *Науковий стиль:* "The moon's illumination had a soft impact on the calm body of water"); 3) у **інформальна бесіді:** (*Оригінал:* "He totally nailed the presentation!", *Офіційний стиль:* "He performed exceptionally well during the presentation"); 4) у **діловий стилі:** (*Оригінал:* "We need to strategize and implement a more

cost-effective approach". *Розмовна мова*: "We gotta figure out how to do this without spending too much money"). 4) у **публіцистичному стилі**: (*Оригінал*: "The political discourse has evolved over the course of the election season". *Спрощений стиль*: "The way people talk about politics has changed during the election"). 5) у **медичному стилі**: (*Оригінал*: "The patient is exhibiting symptoms indicative of a viral infection". *Розмовна форма*: "Looks like the person might have caught a bug"). 6) у **технічному стилі**: (*Оригінал*: "The software undergoes continuous optimization for better performance". *Популярно виражено*: "We're always fixing and improving the software to make it work better"). 7) у **публічному стилі**: (*Оригінал*: "We express our deepest gratitude for your unwavering support". *Простіше висловлено*: "Thanks a lot for always being there for us") [20].

Варіації у вживанні слів та фраз у різних стилістиках мовлення можуть виникати залежно від аудиторії, контексту та мети комунікації. Розуміння цих варіацій є важливим для ефективного спілкування в різноманітних ситуаціях.

Важливо згадати про крос-культурні відмінності у вживанні лексичних засобів вираження темпоральності в англійській мові:

В мовленні різних культур і націй терміни, які виражають темпоральність, можуть мати різні нюанси та використовуватися в різних контекстах. Крос-культурні відмінності у вживанні лексичних засобів темпоральності демонструють різницю в сприйнятті та вираженні часу у різних культурах. Наведемо приклади крос-культурних відмінностей [3]:

1. «Завтра» у порівнянні з "tomorrow":

- *Культурний контекст*: В деяких культурах існує різниця в тому, як точно визначається "завтра". У деяких країнах відсутній чіткий поділ на дні, що може впливати на розуміння цього терміну.

2. «Позавчора» у порівнянні з "the day before yesterday":

- *Культурний контекст:* В інших мовах і культурах існують унікальні терміни для вираження позавчора, які можуть не мати прямого еквіваленту в англійській мові.

3. «Вранці» у порівнянні з "in the morning":

- *Культурний контекст:* Період дня, який вважається «вранці», може різнитися в різних культурах. У деяких країнах це може бути пізно вночі, в інших - більш ранньо.

4. «Пізно» у порівнянні з "late":

- *Культурний контекст:* Концепція того, що вважається «пізно», може відрізнятися в залежності від культури. У деяких країнах вечірні години можуть вважатися пізніми, в той час як в інших - ще ранніми.

5. «Близько» у порівнянні з "around":

- *Культурний контекст:* В різних культурах поняття «близько» може варіюватися, що впливає на те, як точно вказується час прибуття чи події.

6. «Вчора» у порівнянні з "yesterday":

- *Культурний контекст:* У деяких культурах поняття "вчора" може включати в себе не лише попередній день, але й більш ранній період, змінюючи визначення терміну.

Ці приклади вказують на те, як культурні відмінності можуть впливати на вибір і вживання лексичних засобів для вираження темпоральності. Для точного розуміння необхідно враховувати культурні нюанси в контексті використання слів та фраз.

Окрім експліцитного вираження часових аспектів, слід звернутися до імпліцитного вираження, коли темпоральність може бути вбудована в семантику слів чи конструкцій. Деякі вирази можуть неявно вказувати на часові відносини, і вивчення цього аспекту розкриє природу прихованої темпоральної інформації.

Таким чином, імпліцитне вираження темпоральності в англійській мові відбувається за допомогою слів, конструкцій або контексту, що неявно вказують на певний часовий рамок чи порядок подій. Це може бути складніше для розпізнавання, оскільки інформація про час не надається безпосередньо, але виражається через неявні сигнали [6]. Наведемо приклади імпліцитного вираження темпоральності:

1. *"I've been meaning to do that"*. Ця фраза підказує, що дія (щось робити) триває або мала б трапитися в минулому, але точний момент не вказаний. Імпліцитно виражається тривалість певного плану чи наміру.

2. *"She's going to the gym later"*. У цьому вислові, слово "later" неявно вказує на те, що візит в тренажерний зал планується у майбутньому, але конкретний час залишається не визначеним.

3. *"They were watching a movie when I called"*. Використання часових обставин "when I called" імпліцитно вказує на те, що дія перегляду фільму сталася до моменту дзвінка.

4. *"We usually have dinner around 7 PM"*. У цьому виразі, використання слова "usually" імпліцитно передає регулярність події (вечері) без точного вказання кожного окремого випадку.

5. *"She'd finished the project before the deadline"*. Використання конструкції "before the deadline" імпліцитно вказує на те, що завершення проекту сталося до певного часу в майбутньому, але сам час не зазначений.

6. *"The concert is starting soon"*. Слово "soon" імпліцитно вказує на найближчий час, коли почнеться концерт, але конкретний момент не визначений.

7. *"She will have graduated by next year"*. Використання фрази "by next year" імпліцитно вказує на те, що завершення навчання вже буде досягнуто до певного моменту у майбутньому.

Ці приклади демонструють, як імпліцитне вираження темпоральності в англійській мові може бути здійснене через вживання словесних конструкцій та контексту, не явно передаючи інформацію про час.

1.2. Категорія «простір» у філософському та лінгвістичному аспектах

У філософії поняття «простір» викликає роздуми та розглядання різних аспектів, що охоплюють його сутність, взаємозв'язок із часом, а також його роль у розумінні всесвіту та людського буття. Філософія простору охоплює різні течії та підходи, які намагаються розглядати його природу на різних рівнях [19;].

У метафізичному плані філософія простору займається питаннями про його нескінченність чи скінченність, можливість існування порожнини та природи простору.

Філософи розглядають простір та час як взаємопов'язані категорії. Питання про те, чи є простір абсолютний чи відносний, чи є він конкретним або абстрактним, становлять суть дискусій у філософії [5; 6].

Філософське дослідження простору ставить питання про те, як простір визначає можливість існування об'єктів та взаємодії між ними. Простір також може розглядатися як умова для взаємодії людей, адже він утворює фізичне оточення, де відбувається спілкування та культурна діяльність.

Деякі філософські концепції розглядають простір як основу матерії, де об'єкти існують та взаємодіють.

В рамках філософії простору досліджується його роль у структурі всесвіту, включаючи взаємозв'язки з поняттям «місце» та визначенням положення об'єктів у просторі, а саме:

- філософія простору досліджує його геометричні властивості, зокрема, уявлення про розміри, форми та відстані;
- деякі філософи досліджують абстрактний простір, який може існувати незалежно від конкретних об'єктів та може бути використаний як філософський інструмент для розуміння світу;

- філософія досліджує, як люди сприймають та відчувають простір, включаючи питання про його інтерпретацію у суб'єктивному досвіді. Існують течії, які вивчають, як простір впливає на емоції та психічний стан людини;
- філософія простору є складною та багатогранною темою, яка охоплює різні аспекти природи, структури та функцій простору в універсумі та в людському житті. Розуміння цих аспектів сприяє розвитку філософської думки та впливає на спосіб, яким ми розуміємо світ навколо себе.

У лінгвістиці категорія «простір» вивчається в контексті того, як мова виражає поняття простору, розташування об'єктів у просторі, взаємовідносини між ними та як ці поняття відображаються в мовній системі. Розглядаючи лінгвістичний аспект категорії «простір», ми можемо вивчити, як мовлення описує фізичний простір, відстані, напрямки та інші параметри просторової організації [17].

У лінгвістиці мовлення використовує різні лексичні та граматичні засоби для вираження понять простору. Наприклад, слова «перед», «за», «поруч», «вгору», «вниз» та інші. Просторові відносини між об'єктами, напрямки, розташування та інші параметри визначаються за допомогою просторових позначень та прийомів. Мова, також, використовує специфічні конструкції та синтаксичні засоби для артикуляції просторових відносин. Наприклад, «позаду столу» чи «поруч з будівлею». В той же час, мовлення дозволяє виражати різні напрямки та відстані за допомогою службових частин мови, таких як займенники, числівники та просторові прикметники. У мові також часто використовуються метафори, щоб передати певні аспекти простору. Наприклад, «на вершині гори» може мати не лише фізичне значення, але й метафоричне. Мовлення може містити детальні описи об'єктів у просторі, їхню форму, розміри та розташування. Мовлення включає в себе фразеологізми та вирази, пов'язані з простором, які можуть мати конкретне чи метафоричне значення.

Різні культури можуть мати власні мовні засоби вираження простору, пов'язані з їхніми особливостями у сприйнятті оточуючого середовища. В окремих галузях, таких як географія, архітектура, комп'ютерні науки тощо, використовується спеціалізована термінологія для точного вираження просторових концепцій. І тут мовлення може відображати зміни в способі вираження простору з плином часу та в контексті певної культури. Різні етнічні групи можуть мати власні особливості у виразі просторових концепцій через мовні засоби.

Лінгвістичний аспект категорії «простір» розкриває, як мова структурує та виражає просторові відносини, роблячи комунікацію більш точною та зрозумілою.

1.2.1. Просторовість як спосіб вираження просторових відношень в семантиці мови

Проблема «мова та простір» неодноразово привертала увагу лінгвістів – германістів. Особливо багато праць, присвячених цьому питанню з'явилося в останні десятиліття [33; 56]. Просторові відношення, що існують в світі, відображаються в мовній картині світу за допомогою різнорівневих засобів мови – просторова лексика, специфічні морфологічні форми з локальним значенням, синтаксичні побудови.

Просторовість в англійській мові вказує на те, як мова виражає відносини в просторі, а також які аспекти та ознаки простору використовуються для опису об'єктів, місць чи подій. Просторова лексика та граматики в англійській мові грають важливу роль у тому, як мова висловлює інформацію про місце, напрямок, відстань та розташування. Виділяємо основні аспекти просторовості в англійській мові, які включають:

- просторову лексику. Англійська мова використовує багатий набір слів для вираження просторових понять, таких як "up" (вгору), "down" (вниз), "near" (близько), "far" (далеко), "behind" (за), "in front of" (перед) та інші. Використання прийменників, таких як "on" (на), "in" (в), "under" (під), "between" (між), допомагає точніше визначити розташування об'єктів або подій у просторі.

В англійській мові існують різні способи вираження відстаней та напрямків, наприклад, "farther" (далі), "to the right" (праворуч), "straight ahead" (прямо перед собою) тощо. А також, для опису розміщення об'єктів у просторі, використовувати ад'єктиви та інші засоби наприклад, "high" (високо), "low" (низько), "parallel" (паралельно) тощо.

Мова може вказувати на послідовність подій в часі та просторі за допомогою часових виразів та порядку слів у реченнях.

Просторові відношення в мові допомагають описати розташування об'єктів або об'єктів відносно один одного. Це важливий аспект комунікації, який використовується для передачі конкретної інформації та уточнення взаєморозташування об'єктів. Ось кілька просторових відношень у мові та приклади з англійської: **above/below** (вище/нижче): *The sun is above the horizon*; **left/right** (Ліворуч/Праворуч): *The cat is sitting to the right of the dog*; **near/far** (близько/далеко): *The store is near the school*; **inside/outside** (усередині/ззовні): *There is a chair inside the room*; **around/inside** (навколо/усередині): *The fence is around the garden*; **in front of/behind** (попереду/позаду): *The car is parked in front of the house*; **Over/Under** (над/під): *The plane is flying over the mountains*; **between** (між): *The library is between the bank and the post office*; **next to** (поруч): *The coffee mug is next to the computer*; **on/off** (вмикати/вимикати): *The lights are on in the living room*.

Ці фрази та вирази використовуються для точного опису просторового розташування об'єктів або вказівок щодо їхнього руху. Розуміння цих просторових відношень сприяє ясній та ефективній комунікації в англійській мові.

Просторова семантика в лінгвістиці вивчає, як мовні елементи виражають просторові концепції та відношення. Це область, яка досліджує, як мова використовується для вираження просторових ідей, таких як місце, напрямок, відстань та розташування об'єктів один відносно одного. Просторова семантика охоплює різні лінгвістичні засоби, такі як прийменники, прислівники, суфікси та інші граматичні та лексичні елементи [7; 27].

Основні аспекти просторової семантики включають:

1. **Прийменники та прислівники:** Вони визначають місце, напрямок чи відстань. Наприклад:
  - *The cat is under the table.* (Кіт під столом)
  - *She walked quickly towards the park.* (Вона швидко йшла до парку)
2. **Лексичні елементи:** Деякі слова мають вбудовану просторову семантику:
  - *Mountain* (гора) вказує на фізичний об'єкт в просторі.
  - *Inside* (всередині) підкреслює місцезнаходження.
3. **Фразові конструкції:** Складні вирази та конструкції також можуть виражати просторові відношення:
  - *Between the two buildings* (між двома будівлями)
  - *Next to the river* (поруч із річкою)
4. **Граматичні засоби:** Деякі мовні форми можуть відзначати відношення в часі та просторі:
  - "Present Progressive" (наприклад, *I am walking*) вказує на дію, яка відбувається у даному моменті часу та просторі.

Просторова семантика є важливою для розуміння того, як мова відображає наше сприйняття простору навколо нас. Дослідження в цій області допомагає краще розуміти, як мова та культура взаємодіють і впливають одне на одне в аспекті просторового сприйняття та вираження.

Таким чином, просторовість в англійській мові є важливим засобом для точного та чіткого вираження ідей, особливо при описі місць, навколишнього середовища, або навіть при навігації в просторі. Точне використання просторових концепцій сприяє зрозумінню мовлення та текстів.

1.3. Лексична системність як структура та організація словникового запасу

Вивчення та дослідження лексично-семантичної системи сучасної англійської мови є важливим завданням з кількох причин: 1) для розуміння культурного контексту. Лексично-семантична система мови відображає культурні, історичні та соціальні аспекти суспільства. Вивчення цих аспектів дозволяє краще розуміти глибину значень та конотацій слів; 2) покращення комунікативних навичок. Збагачення словникового запасу та розуміння семантики допомагають покращити комунікативні навички. Особливо важливо вивчати не лише слова, але й їхні взаємовідносини та контекстуальне вживання; 3) для адаптації до змін в мові. Мови постійно еволюціонують. Дослідження лексично-семантичної системи допомагає виявляти нові слова, вирази та зміни в значеннях, що важливо для того, щоб залишатися актуальним у мовленні; 4) для вдосконалення перекладацьких навичок. Дослідження семантичних нюансів слова допомагає перекладачам краще передавати відтінки значень у різних мовах, зменшуючи ризик втрати інформації під час перекладу; 5) для розвитку когнітивних функцій. Активне вивчення лексично-семантичної системи сприяє розвитку когнітивних функцій, таких як аналіз, асоціація та класифікація, що впливає на загальний рівень когнітивного розвитку; 6) для поглиблення професійної експертизи. У багатьох сферах, таких як літературознавство, мовознавство, журналістика, вивчення лексично-семантичної системи є важливою

частиною поглибленої професійної експертизи; 7) для створення ефективних мовних засобів. Вивчення лексично-семантичної системи допомагає розробляти більш точні та ефективні мовні засоби для комунікації, особливо в нових та розвиваючих галузях; 8) для сприяння інтеркультурному розумінню. Розуміння особливостей лексично-семантичної системи допомагає в уникненні непорозумінь та покращенні міжкультурної комунікації [18].

Загалом, вивчення та дослідження лексично-семантичної системи сучасної англійської мови не лише сприяє розвитку мовленнєвої компетенції, але й розширює розуміння культурних, соціальних та інтелектуальних аспектів сучасного суспільства.

1.3.1. Польова конценція у системному вивченні мовного матеріалу

Лексична системність в мові визначається структурою та організацією словникового запасу. Цей аспект мови охоплює велику кількість слів, їхні значення, семантичні відносини, а також внутрішню логіку та організацію словесного матеріалу [15; 43; 44;]. Ось деякі ключові аспекти лексичної системності в мові:

1. Семантична відносини:

Семантичні відносини в мові виявляються в контексті часу та простору, надаючи можливість точніше та багатогранніше виражати ідеї та концепції. Ось кілька прикладів семантичних відносин, пов'язаних із *часом* і *простором*: 1) синонімія відносин із *часом*: «сьогодні» і «в цей час» є синонімами, оскільки вони вказують на той самий момент часу; лексична семантика із *простором*: «північ» і «південь» є антонімами, що вказує на протилежні напрямки в просторі; 2) антонімія відносин із *часом*: «сьогодні» і «вчора» — це

антоніми, оскільки вони вказують на протилежні дні; 3) гіперонімія та гіпонімія відносин із *часом*: «рік» є гіперонімом для «місяць» і «день», оскільки рік охоплює більш широкий період часу; 4) меронімія та голонімія відносин із *часом*: «година» — меронім для «добы» (година є частиною доби, тобто доба — голонім); 5) асоціації із *часом*: слова «розцвіт», «зріст» асоціюються з поняттям часу та можуть бути використані для опису розвитку чого-небудь; 6) гіпонімічні поля відносин із *часом*: гіпонімічне поле для «робота» може включати «проект», «зустріч», «термін» і т. д., вказуючи на різні аспекти часової організації роботи; 7) відносини в просторі через Асоціації: слова «гора», «ліс», «річка» асоціюються з природою та простором, утворюючи асоціативне поле; 8) семантика простору та часу в описовій мові: описові слова, такі як «просторий», «компактний», «довгий» або «короткий», надають можливість деталізованого вираження просторових та часових характеристик [40]. Ці приклади ілюструють, як семантичні відносини в мові можуть бути використані для точного вираження відносин із часом та простором, роблячи мовлення більш точним та виразним.

2. **Лексичні поля.** Лексичні поля в мові — це групи слів, які пов'язані між собою за тематикою, сферою діяльності, або іншими семантичними характеристиками. Ці групи створюють мережі взаємопов'язаних слів, що полегшує розуміння та використання мови. Розглянемо лексичні поля з категоріями часу і простору:

Лексичне Поле «Час»: **рік:** *слова:* місяць, день, година, хвилина, секунда («січень», «літо», «година», «вечір»); **свята:** *слова:* Різдво, Великдень, День Незалежності («паска», «подарунок», «святковий») **погода:** *слова:* дощ, сніг, спека, вітер («заметіль», «злива», «світить сонце»).

Лексичне Поле «Простір»: **природа:** *слова:* гора, ліс, річка, озеро («височина», «берег», «пагорб»); **місто:** *слова:* вулиця, будинок,

сквер, майдан («перехрестя», «небосхил», «тротуар»); **транспорт:** слова: автомобіль, автобус, поїзд, літак («зупинка», «жермо», «поїздка»).

Лексичне Поле «Подорожі»: країни та міста: слова: Париж, Лондон, Берлін, Токіо («екскурсія», «віза», «путівник»); **транспорт для подорожей:** слова: відправлення, приземлення, багаж, білет («паспорт», «реєстрація», «авіаквиток»). Ці лексичні поля створюють зручні мовні структури, які полегшують використання та розуміння мови в контексті часу, простору та подорожей. Лексичні поля не лише вказують на слова, пов'язані за тематикою, але і допомагають виражати ідеї більш точно та багатогранно.

3. **Групування за темами:** Лексична система часто включає групування слів за темами або областями, що полегшує організацію та запам'ятовування слів.
4. **Термінологічні групи:** Важливою частиною лексичної системи є групи термінів, пов'язаних з конкретними галузями знань.
5. **Морфологічні особливості:** а) афіксація та словотворення: Лексична система включає правила для утворення нових слів за допомогою афіксації (префіксів, суфіксів) та інших морфологічних змін; б) форми та варіації слів: Системність визначає, які слова можуть мати різні форми, включаючи числові, родові та інші морфологічні аспекти.
6. **Стилістична різноманітність:** а) **різні стилі мовлення:** Лексична система враховує стилістичні відмінності між літературною, науковою, розмовною та іншими формами мовлення; б) **словниковий запас для різних сфер:** Системність включає в себе розширений словниковий запас для різних сфер діяльності та життєвих ситуацій.
7. **Динаміка зміни словникового запасу:** а) **нові слова та вирази:** Лексична система постійно змінюється через введення нових слів та виразів; б) **витіснення та застаріння:** Системність також враховує процеси витіснення застарілих слів та виразів.

Лексична системність визначається великою мірою способом, яким слова організовані та взаємодіють між собою в мові. Це допомагає сприймати мову як систему зв'язаних елементів, що полегшує її використання в різних мовних ситуаціях [41].

Ми, у нашому дослідженні, використовуємо термін **лексико-семантична група** (ЛСГ), під яким розуміємо слова чи *лексико-семантичні варіанти* (ЛСВ) (елементарна одиниця, яка не існує в мові самостійно чи ізольовано) багатозначного слова, які мають спільну семантичну ознаку. Формування таких груп дозволяє нам виділяти *ядро* (максимальна концентрація досліджуваної ознаки) та *периферію* (послаблення інтенсивності цієї ж ознаки).

Висновки до розділу 1

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки велика увага приділяється питанню відображення в мові категорій об'єктивного світу, зокрема часу та простору. Мовознавча наука сьогодні активно досліджує взаємодію мови із позалінгвальною дійсністю, зокрема з такими елементами об'єктивного світу, як час і простір. Час та простір – це філософські категорії, які відображають основні форми існування матерії [47, с. 546].

У контексті мовознавчих студій часу та простору доцільно говорити про часово-просторову семантику. Семантика – це «мовознавча дисципліна, яка вивчає план змісту мови в цілому, значення різних мовних одиниць, їх функціонування в мові та мовленні». У лінгвістиці семантика займає «абсолютно особливе місце, оскільки, з одного боку, пронизує всі мовні рівні, а з іншого, пов'язує лінгвістику з такими науками, як філософія, логіка, психологія, семіотика та ін.

Відносини між простором, часом мислилися як відносини між двома видами самостійних субстанцій. Звідси висновок про незалежність властивостей простору і часу від характеру матеріальних процесів, що

відбуваються у них. За ними визнавалися такі властивості: абсолютність, універсальність і незалежність.

У сучасній семасіології, як у вітчизняній так і зарубіжній, спостерігається багатообразність теоретичних концепцій та методичних підходів до вивчення системних відношень між словами. Серед великої кількості різних тлумачень семантичної системи мови, виділяємо наступне:

1. Система розглядається як сукупність мовних одиниць, яка вивчається без аналізу їхніх внутрішніх зв'язків. Подібне дослідження системи подається як опис словникового складу мови і знаходить своє вираження у словниках-тезаурусах.
2. Система представлена як сукупність семантичних (понятійних) полів, яким у мові відповідають лексичні. При виділенні таких семантичних полів основними виділяють поняття (логічні одиниці), а не слова (лінгвістичні одиниці).
3. Система подається як сукупність лексико-семантичних груп слів. За основу у такій класифікації беруться слова, а не поняття.
4. Система характеризується як словоутворююче об'єднання слів.

Семантичне поле включає не будь-які однозначні лексичні одиниці і не будь-які лексико-семантичні варіанти багатозначних семантичних одиниць, а головним чином такі одиниці, які характеризуються тематичною прикріпленістю.

Хоча простір і час перебувають у єдності, в макросвіті вони відносно відособлені, і тому в цьому випадку можна і потрібно розглядати їх окремо.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКИ

2.1. Лінгвістичні методи дослідження мовних явищ

Дослідження лексики в мові — це складний та багатогранний процес, який включає в себе різні методи та підходи для вивчення слів, їхніх значень та використання в конкретних контекстах [47].

Застосування методів для опису семантики має величезне значення в лінгвістиці та суміжних науках. Такі методи допомагають не лише систематизувати та аналізувати семантичні явища в мові, але й роблять можливими розуміння природи значень слів, фраз та текстів. Ось декілька аспектів важливості застосування методів для опису семантики:

- методи опису семантики дозволяють досліджувати лексичні та синтаксичні особливості мови, щоб отримати глибше розуміння того, як слова та структури взаємодіють між собою в мовленні;
- методи дозволяють визначати та аналізувати семантичні відмінності між словами, виразами чи конструкціями, що є ключовим для розрізнення їх значень;
- методи опису сприяють розвитку та вдосконаленню семантичних теорій, які допомагають пояснювати, як мова виражає та конструює значення;
- застосування методів для створення моделей семантики допомагає візуалізувати взаємозв'язки та структури мовних одиниць, сприяючи лінгвістичному моделюванню;
- методи дослідження семантики використовуються для створення ефективних навчальних матеріалів та завдань, які сприяють кращому засвоєнню та розумінню мовних структур;

- розуміння семантики мови допомагає удосконалювати системи машинного перекладу та обробки природної мови, щоб вони краще розуміли контекст та інтенцію користувача;
- методи семантичного аналізу використовуються для обробки та аналізу великих обсягів даних з метою отримання важливих знань та взаємодії з інформацією;
- внесення нових знань про семантику вносить свій внесок у розвиток лінгвістики та когнітивної науки, розкриваючи та пояснюючи механізми мовного сприйняття та вираження.

В основі будь-якого наукового дослідження мають бути методологічні засади та науково обґрунтовані концепції [50]. Одним із основних методів дослідження лексики є *лексикографічний аналіз*, який полягає в дослідженні словникових статей та лексикографічних джерел для отримання інформації про слова, їхні значення, вживання та синтаксичні характеристики. Для аналізу реальних текстів та виявлення частоти вживання слів, їх контекстів та колокацій використовується *корпусне дослідження*. Проведення лінгвістичних експериментів, таких як тестування вживання слів в різних ситуаціях або вивчення асоціацій, щоб розкрити когнітивні аспекти лексичної семантики здійснюються через експериментальні методи. Для вивчення семантичних відмінностей та подібностей між словами, використовують *методи порівняльного аналізу та теорії семантичних полів*. Дослідження походження слів та їхніх історичних відтінків через *аналіз мовного родоводу та етимології*. *Лінгвістичний аналіз* використовується для вивчення текстів з точки зору їхньої лексичної складової, визначення частоти вживання конкретних слів та їхніх функцій у контексті. Використання статистичних підходів (*лексикостатистичні методи*) є необхідним для вивчення обсягу лексичних одиниць, взаємозв'язків та змін в лексиконі мови. *Лексико-семантичний аналіз* застосовують при дослідженні семантичних структур та відносин між словами для розкриття їхніх лексичних значень.

Етнолінгвістичні дослідження використовуються для вивчення вживання слів в конкретних культурних та соціокультурних контекстах.

Кожен із цих методів вносить свій внесок у розуміння лексики, і їх комбінація може забезпечити більш повне уявлення про словниковий запас мови та його використання [43].

В цілому, застосування методів для опису семантики є ключовим для глибокого розуміння природи мовленнєвого вираження та мови як системи. Пояснюється актуальністю та універсальністю категорій часу й простору в мовній картині й, відповідно, темпоральність та просторовість, які займають провідне місце у лексико-семантичній структурі сучасної англійської мови.

2.2 Комплексна методика опису семантичної структури досліджуваних лексем

Метою даного дослідження є семантичний аналіз лексико-семантичних груп часу й простору в лексичній семантиці сучасної англійської мови. Доцільно буде проаналізувати словникові статті та визначення, що є, на нашу думку, важливою складовою будь-якої мови і відіграють ключову роль в різних аспектах комунікації та вивчення мови. Словники надають визначення слів, що допомагає в розумінні їхніх значень. Вони стають прямим референсом та інформатом для визначення, як правильно використовувати слова у різних контекстах. До того ж словники часто містять інформацію про культурний контекст слів, їх походження та вживання у різних культурах. У процесі перекладу словники є незамінними для визначення еквівалентів слів в інших мовах та забезпечення точності перекладу. Словники часто містять етимологічну інформацію, що дозволяє вивчати походження слів та їхню історію. Вивчення словника допомагає розширити лексичний запас і поповнити слова, які можна використовувати для вираження різних ідей та почуттів. Загалом, словники є невід'ємною частиною мовної культури та надають ключову підтримку для ефективного спілкування та вивчення мов [28].

У структурі мови ЛСВ багатозначного слова мають актуальний вигляд до слова та віртуальний вигляд до мовленнєвих аспектів слова. Семантичні компоненти (семи), які розчленовують денотативне значення слова, є імпліцитними ознаками, яким притаманні ключові слова. У семантичних варіантах однієї лексеми спостерігаються протиставлення, порівняння компонентів, які утворюють окремі лексико-семантичні варіанти, спільні й диференційні семантичні компоненти [43].

Тому, для досягнення поставленої мети ми обрали наступні методи дослідження:

- відбір лексичних одиниць із значеннями «час» та «простір» здійснено **методом суцільної вибірки**. Для цього були вилучені ті слова із словників, у яких містяться семи або часу, або простору;
- для дослідження словникових визначень номінацій часу й простору, застосовувався **метод словникових дефініцій** (для визначення значення слова, потрібно з'ясувати, як воно співвідноситься зі значеннями інших слів).

Аналіз цього дослідження проводився за словниками *Macmillan Dictionary* (далі – М), *Oxford Learner's Dictionary* (далі – Ох.), *Longman Dictionary of Contemporary English* (далі – L.), *Collins COBUILD Learner's American English Dictionary* (далі – С.) які, на нашу думку, відповідають таким вимогам та розраховані на широке коло користувачів [26], але, водночас, відрізняються лінгвістичною змістовністю способу організації матеріалу. Для даного дослідження обираються лексичні одиниці, які зареєстровані хоча б в одному словнику. Під час порівняння словників, безумовно, помітні відмінності в змісті словникових дефініцій, зумовлені не лише причинами суб'єктивного характеру [16], але й об'єктивними змінами в лексико-семантичній системі мови [18, с. 43] та територіально-мовними особливостями.

- для дослідження денотативного значення виділених слів застосовували **метод компонентного аналізу**, який полягає в описі

структурної організації значення як набору мінімальних семантичних компонентів, кожен із яких виконує свою функцію, та пов'язаний певними ієрархічними відношеннями з іншими компонентами. Компонентний аналіз запропоновали у 1956 р. американські антропологи У. Гуденаф і Ф. Лаунсбері. Цей метод ґрунтується на ідеї розкладу значення на найпростіші елементи, які традиційно іменуються семантичними компонентами, диференційними семантичними ознаками [50].

Щоб простежити значення лексичних одиниць, які за своїм характером різні, в роботі аналізувалися окремі фрагменти в лексико – семантичній системі мови. В лінгвістичній літературі «*семантична структура слова*» позначається як семантика слова (поєднання всіх значень і граматичних форм або ж кожного значення окремо), для позначення багатозначного слова вживається термін «*лексема*», а окреме значення лексеми позначається терміном «*сема*». Мінімальною семантичною різницею між словами певної мови, які утворюють семантичне поле, називаємо терміном «*сема*». Таким чином, *сема* – це найменша значуща одиниця й семантична ознака, а також мінімальна, гранична одиниця семантичної системи мови, яка далі не поділяється [36; 37; 51; 55].

Ми, у нашому дослідженні використовуємо терміни «сема», «семантичний компонент» та застосовуємо *методику встановлення диференційованої ознаки* значення слова на основі тлумачень (дефініцій) слів, які подаються в тлумачних словниках [23; 24]. Методику презентації слів та виділення сем у семних структурах у семантиці прийнято називати компонентним аналізом. Ряд науковців, у працях яких представлений зв'язок цього методу з теорією лексико-семантичних полів, вважають, що ці два поняття доповнюють один одного [10; 12; 21; 26; 27; 30; 49; 51; 55]. Саме прийоми компонентного аналізу, який представляє ЛСГ, які, в свою чергу, теж визначаються як набір лексем об'єднаних певним чином, дають змогу

виділити компоненти значення та проаналізувати здатність організуватися в семантичні групи.

- для встановлення відношення ЛО до позначеного фрагмента об'єктивної реальності застосовується *ономасіологічний аналіз*.
- *польовий підхід* використовується для виявлення ядерно-периферійної та тематично стратифікованої організації ЛО різної частиномовної належності на позначення багатоаспектних понять простіру і часу у сучасній англійській мові
- *кількісний аналіз*, який застосовується для констатація частоти чи відсутності вживання певної одиниці та зумовлена тим, що в деяких випадках якісні відмінності мовних структур можуть бути пояснені тільки кількісними даними [17; 20; 27; 28; 33].

Таким чином, у ході дослідження для виділення ЛСГ були взяті до уваги такі принципи:

- 1) ономасіологічний принцип (назва предмета, яка є одночасно змістовою характеристикою цього предмета);
- 2) семасіологічний принцип (дослідження передбачає аналіз семантики ЛО; для досліджуваних ЛСГ визначені смислові семи «час» і «простір»);
- 3) принцип узуальності на підставі аналізу словникових дефініцій (форм фіксації компонентів), де лексема, зафіксована у словнику, слугує семантичним ярликом для називання усього обсягу референції та денотативно-означаючого простору, які пов'язані з цим словом та є на думці того, хто говорить;
- 4) принцип граматичної неоднорідності (у дослідженні включені іменники, дієслова, прикметники, прислівники, прийменники й сполучники);
- 5) принцип семної ієрархії (поєднання в групах за спільним інтегральним компонентом, а протиставлені за диференційними ознаками).

На перших етапах дослідження встановлюється доля семи просторовості й темпоральності в семантичній структурі кожної ЛО, яка

визначається відношенням у (%) кількості значень, що передають поняття простору й часу до загальної кількості її значень. Оскільки, доля семи і просторовості, і темпоральності коливається від словника до словника, тому доцільним буде визначити ступінь усталеності (різницю між максимальним і мінімальним значеннями долі семи просторовості й темпоральності кожної досліджуваної лексеми). Стійкішою буде характеристика досліджуваної семи часу й простору тоді, коли буде меншою різниця між максимальним і мінімальним значеннями. Для прикладу опишемо процедуру визначення ступеню усталеності долі семи просторовості прикметника *close*. Передусім визначимо долю семи просторовості за даними кожного з вибраних словників. За Оксфордським словником доля семи просторовості становить 50,00 %, за Лонгманським – 3,70 %, за словником Колінза – 5,00 % і за словником Макміллена – 6,67 %. Визначимо ступінь усталеності долі досліджуваної семи. З цією метою знаходимо різницю між максимальним і мінімальним показниками ($50,00 - 5,00 = 45,00$). Це і є показник ступеня усталеності долі семи просторовості прикметника *close*. Аналогічним способом визначаємо показники порогу виділення груп лексичних одиниць у межах кожної частини мови.

Однією із головних ознак семантичних полів є їхня **ядерно-периферійна структура**, згідно з теорією польової структури мовних явищ, в якій до ядра відносяться є максимально концентровані полеутворюючі ознаки (семантично подібні значення ЛСВ навколо компонента-домінанти, яка виражає загальне значення для всіх ЛСВ в полі), а до периферії належать неповний набір цих ознак за можливого послаблення їхньої інтенсивності. [41; 42; 46; 47]

У нашому дослідженні ми виділяємо ядро та периферію квантитативним способом (на основі критеріїв багатозначності та частотності). Тобто за законами статистики при виділенні зон частотності, поширеності тощо прийнято вважати, що одиниці, яким притаманна певна ознака розміщується в зоні вище середніх, високих і дуже високих

показників досліджуваної ознаки, максимально навантажені та є найбільш інформативними [35; 39].

Так, можемо констатувати факт, що методика ідентифікацій спільних і диференційних ознак на основі порівняння словникових дефініцій застосовується не лише під час вивчення семантичної структури окремого слова, але й під час дослідження семантичного зв'язку слів усієї ЛСГ.

Висновки до розділу 2

Мова представлена як складна організована система. Одним із традиційних аспектів сучасної лінгвістики є системний опис словникового складу мови та виявлення системних відношень, які є необхідними для вивчення лексики та семантики. Свідченням безперервного пристосування мовної системи є процес утворення нових слів, явні зміни в їхніх лексичних значеннях, а отже і у складі мови.

Кожен науковий метод подається як система регулятивних принципів теоретичної і практичної діяльності людини. Характер фактичного матеріалу й мета роботи визначає вибір конкретних методів у цьому дослідженні:

Для аналізу англійської картини застосовується частиномовний підхід до проблеми лексико-семантичних груп, що дає змогу простежити, як одна й та сама сфера дійсності представлена в мові різними категоріальними засобами.

Методом компонентного аналізу уточнюється денотативне значення слова. Для виявлення ядро-периферійної та тематично стратифікованої організації лексичних одиниць різної частиномовної належності на позначення універсальних понять часу й простору у сучасній англійській мові застосовується метод польового моделювання. За критеріями

частотності, семантичного змісту та багатозначності виділяється ядро та периферія ЛСГ лексичної системи.

Методом кількісного аналізу здійснюється підрахунок кількості вживання досліджуваних одиниць, присутності чи відсутності її частоти, визначення долі семи темпоральності та просторовості, виділення ядра – периферії в досліджуваних ЛСГ.

Семасіологічний принцип використовується для аналізу лексичних одиниць та для досліджуваних ЛСГ визначені смислові ідентифікатори – семи «часу» й «простору», ономасіологічний принцип називає слово та дає його характеристику.

РОЗДІЛ 3

МОВНІ ЗАСОБА ВИРАЖЕННЯ ЧАСУ Й ПРОСТОРУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

3.1. Мовні засоби вираження часу в сучасній англійській мові на системному рівні

Категорія часу як універсальній понятійній категорії властивий універсальний характер [22, с. 63–64]. У мові часові поняття часто можуть бути представлені «лексичних одиницях темпоральної семантики та часових граматичних формах» [20, с. 17].

Розгляд значення слова як структури є досягненням семасіології ХХ-го століття [28, с. 10]. Повний семантичний опис семантичної групи складається з аналізу синтагматичних та парадигматичних зв'язків ключового слова [21; 45; 61; 62]. Семантичний аналіз мовних одиниць у нашому дослідженні здійснюється на матеріалі різних частин мови, так як ЛСГ формуються на основі подібності одиниць за одними компонентами й за іншими за протиставленнями [49; 57].

Для досягнення поставленої мети необхідно: 1) *з'ясувати*, які ж лексичні одиниці входять до даних лексико-семантичних груп; 2) установити кількість цих лексичних одиниць; 3) виокремити лексико-семантичні групи за частиномовним критерієм; 4) *дослідити* семантичні зв'язки на основі критерію семантичної близькості між ЛСГ, які досліджуються.

Для виконання поставлених завдань будемо досліджувати та аналізувати семантичну структуру виокремлених іменників, прикметників, прислівників, дієслів. У дослідженнях ЛСГ наявність неоднорідної структури поля дозволяє виділити *домінанту* (ядерний компонент значення) у значенні спільної родової семи, навколо якої поєднані одиниці лексико-семантичного груп часу [16; 25]. У нашому дослідженні це слова

time. Беручи за основу принципи семного змісту та багатозначності при дослідженні ЛСГ «часу» в англійській мові, ми розглядаємо семний склад ЛСВ номінативних одиниць, що входять до складу груп і за допомогою компонентного аналізу проаналізувати семантичну структуру..

3.1.1. Ядро та периферія досліджуваних лексичних одиниць із семою темпоральності

При аналізі категорії часу, перш за все, розрізняють *минуле, теперішнє та майбутнє*. Домінантою (архісемою) в досліджуваному ЛСП є іменник **time**, який має наступні ЛСВ: 1) *день, дні тижня, місяць, рік, пора року*; 2) *період часу, проміжок часу, інтервал*; 3) *необмеженість часу, періоду*; 4) *простір, відстань часу*; 5) *показник часу*. **Прикметниковий time** має такі ЛСВ: *темпоральний, регулярний, який триває довгий, короткий проміжок часу, пізніше, раніше*. Дієслово **time** має ЛСВ *виміряти та підраховувати час, узгоджувати, вибирати час, рухатися затрачаючи час, тривати якийсь час та безупинно*. Темпоральні прислівники означають *тимчасово, постійно, нескінченно*.

Методом суцільної вибірки виокремлено 489 лексичні одиниці із семою часу (190 іменників, 116 прикметників, 102 прислівника, 81 дієслово).

Уточнюємо внутрішню структуру досліджуваних ЛО. З цією метою встановлюємо долю семи темпоральності в семантичній структурі кожної досліджуваної лексичної одиниці та ступінь їх усталеності.

Наступним кроком є визначення порогу для встановлення груп досліджуваних лексем за ступенем усталеності сем темпоральності. Згідно підрахунків, де показник ступеня усталеності долі семи темпоральності коливається від 0 (максимальний ступінь усталеності) до 100 (мінімальний ступінь усталеності). До уваги не беремо максимальний та мінімальний

рівні й розподіляємо решту ЛО на п'ять ступенів: високий ступінь усталеності, ступінь вище середнього, середній, нижче середнього й низький. Для цього різницю між показниками останнього перед мінімальним ступенем (тобто 85,72 у темпоральних іменниках) і першого після максимального ступеня (тобто 1,88 у темпоральних іменниках) поділімо на 5 сукупностей. Одержана частка 16,77 буде показником порога для встановлення груп іменників за ступенем усталеності семи темпоральності (див. Додаток А. 1).

За аналогією визначаємо показники порогу виділення груп лексичних одиниць у межах кожної частини мови. Ці показники дорівнюють 16,24 для прикметників (див. Додаток А. 2), 17,22 для прислівників (див. Додаток А. 3), 19,10 для дієслів (див. Додаток А. 4).

Методом компонентного аналізу виділяємо ядро й периферію досліджуваного семантичного поля часу. До **ядра** відносяться лексичні одиниці, які попали в зону максимального, високого та вище середнього рівня усталеності, **периферійну** зону будуть складати ступені нижче середнього, низький й мінімальний.

Отже, **ядро** семантичного поля часу **239** ЛО: **100 іменників:** administration, aeon, antiquity, April, August, autumn, bedtime, break, calendar, century, chance, concurrence, continuation, course, date, daytime, December, distance, durability, duration, Easter, epoch, era, evening, expiry, field, February, flash, fortnight, frequency, Friday, future, generation, holiday, idleness, infancy, instant, interim, January, jiffy, July, June, length, life, long, March, margin, May, mealtime, millennium, Monday, month, morrow, night, November, occupation, October, point, practice, progress, quarter, region, remove, renaissance, ride, run, rush, Saturday, semester, September, simultaneity, space, spread, spring, springtime, summertime, stage, stop, stretch, Sunday, temporariness, Thursday, tide, tomorrow, tonight, trice, trot, trough, Tuesday, walk, waste, way, Wednesday, week, weekday, winter, wintertime, yesterday, yesteryear, youth; **40 прикметників:** after, ago, ample, ancient, archeozoic, biennial, bimonthly,

bygone, ceaseless, chronological, close, concurrent, contemporaneous, daily, far, former, forthcoming, fortnightly, forward, immemorial, infinite, menstrual, momentary, mortal, near, new, postnatal, previous, primary, quarterly, rambling, regular, remote, seasonal, short, simultaneous, sometime, temporary, timely, weeklong, weekly, yearlong; **50 прислівника:** about, afternoons, afterwards, ago, annually, anon, away, awhile, beforehand, daily, distantly, eternally, evermore, fortnightly, forward, further, here, hereafter, heretofore, hitherto, immediately, , inside, instantaneously, just, last, lately, meantime, momentarily, near, nowadays, off, on, over, presently, previously, quickly, recently, seldom, scarcely, shortly, simultaneously, since, sometime, sometimes, still, straight, temporarily, theretofore, upwards, yesterday; **49 дієслів:** adjourn, adjust, advance, approach, arrange, come, connect, continue, court, deposit, dillydally, do, drag, draw, elapse, endure, engage, enter, expire, extend, fill, fix, fly, follow, go, harmonize, have, hold, idle, intervene, measure, occupy, pass, point, postpone, reach, run, set, sit, span, spread, stagger, stretch, take, trifle, turn, waste. Решта 164 лексичні одиниці складають периферію досліджуваного поля.

Наступним кроком буде дослідження ЛСГ темпоральних лексичних одиниць та аналіз їх семантичної структури.

3.1.2. Семантичний аналіз лексико-семантичних груп лексичних одиниць на позначення часу на системному рівні

Час як іменник. Давньоанглійська tíma «обмежений простір часу» від прагерманського *tímon- «час» (джерело також від давньоскандинавського tími «час, власний час», шведського tíimme «година»), від PIE *di-mon-, суфіксована форма кореня *da- «розділяти».

Абстрактне значення «часу як невизначеної безперервної тривалості» описується з кінця 14 сторіччя. Принаймні з 1509 р. персоніфікований як

літній лисий чоловік (але з чубом) із косою та пісочним годинником. В англійській мові одне слово охоплює час як «протяжність» і «точка» (французька *temps/fois*, німецька *zeit/mal*), а також «година» (як у «*what time is it?*») порівняйте французьку *heure*, німецьку *Uhr*). Розширені значення, такі як «випадок», «слухний час», «дозвілля» або час (дієслово) «помножити на» розвинулися в давньо- та середньоанглійській мові, ймовірно, як природний наслідок таких фраз, як «Він хвалить її сто часів до Бога» (давньофранц. *La comande a Deu cent foiz*) [78].

To have a good time (= *a time of enjoyment*) мати гарний час (= час насолоди) було поширеним в англійській мові з 1520 до 1688 (це був додаток, який зберігся в Америці, і знову був прийнятий у Великобританії в 19 сторіччі. [78]

Time of day (= час доби (тепер в основному збережений у запереченні, тобто те, що хтось не дасть вам, якщо ви йому не подобається) був популярним у 17 сторіччі. Привітання, таке як «Доброго дня, вашій королівській милості» (= *to give (one) the time of day "greet socially"*) вказує на (одну) годину дня або на дружнє привітання (1590-ті), що раніше було сказати «добрий день» (середина XIV ст.).

The times — час «теперішній вік» — з 1590-х років. *Behind the times* (позаду часу «по-старому») згадується з 1831 року. Час як назва газети походить з 1788 року, випереджати (свій) час — до 1837 року. *Time warp* — деформація часу засвідчена 1954 роком; *time-traveling* — подорож в часі в науково-фантастичному розумінні — це 1895 рік у «Машині часу» ("The Time Machine. Герберта Уеллса). *Time capsule* — капсула часу згадується з 1938 року, посилаючись на ту, що «вважається здатною протистояти впливу часу протягом п'яти тисяч років, зберігаючи звіт про універсальні досягнення, закладені на території Всесвітньої виставки в Нью-Йорку».

Джонс (археолог 5139 року нашої ери) який шукав «час» у регіоні, який ми звикли вважати Нью-Йорком, знайшов незліченну кількість руїн, що мало цікавили історика, окрім вапняного аркуша із натяками лише на

щось, що називається «Капсулою часу». Джонс знаходить капсулу, але не може її відкрити, і лише після тривалого огляду вирішує, що це лише свідчення архаїчної племінної церемонії під назвою «реклама», прикладів якої він уже знайшов багато. [Princeton Alumni Weekly, 14 квітня 1939 р.].
 To *do time* , "serve a prison sentence" — час, «відбути тюремне ув'язнення» — з 1865 р. *Time frame* — часові рамки, що засвідчуються в 1964 році; *time-limit* ліміт часу – з 1880 року. *About time* — риблизний час, за іронією долі «давно прострочений час», записаний з 1920 року. *On time* — стигнути вчасно – це до 1854 року вживали на залізниці [78].

Час як дієслово. Давньоанглійське *getimian* «відбутися, спіткати» від часу (нім.). Значення «призначати час» (дії тощо) засвідчено з близько 1300 року, а значення «виміряти або записати час» (гонки, події тощо) вперше засвідчено в 1660-х роках та пов'язане із значеннями «час, терміни» [78].

У нашому людському уявленні час є минулим теперішнім та майбутнім:

Present — теперішній час: 1. має відношення до теперішнього (relating to now, for the time being; current); 2. миттєвий, (obsolete) (not delayed; immediate; instant); 3. поточний момент або період часу (the current moment or period of time); 4. розміщений у безпосередній близькості (located in the immediate vicinity).

Під час дослідження теперішнього часу, виділяємо можливі колокації зі словом **present**: the present, at present, present time, present day, present value, present with, in present, present moment, present tense, all present, ever present, present worth, present values, present perfect, present participle, present times, present indicative, present progressive, present participles, specious present, ethnographic present, present tenses, gnomic present, net present value, historical present, Clear and present danger, re present, present arms, for the present, present perfect tense, adjusted present value, present progressive tense, present company excepted, historic present, net present value rule, no time like the present, at the

present time, net adjusted present value, net present value of future investments, net present values, present continuous, present sense impression, present value factor, present value of growth opportunities, the present tense, there's no time like the present, there's no time like the present, adjusted present value (apv), all present and correct, card not present, Ghost of Christmas Present, present company excluded, present value components analysis, present value index, present yourself, preterite present

Так, **час минулий** — **past**: 1. період часу, який вже відбувся (the period of time that has already happened, in contrast to the present and the future); 2. минулий час ((grammar) the past tense); 3. те, що сталося або закінчилося вже в минулому (having already happened; in the past; finished); 4. те, що вказує на давність ((postmodifier) following expressions of time to indicate how long ago something happened; ago); 5. попередній (of a period of time: having just gone by; previous); 6. Попередньо існуючий стан ((grammar) of a tense, expressing action that has already happened or a previously-existing state); 7. у напрямку, який пройшов (in a direction that passes).

У ході дослідження минулого часу, виділяємо можливі колокації зі словом **past**: the past, past tense, half past, get past, past life, past it, past participle, past time, by past, went past, past lives, past due, past perfect, ran past, past times, quarter past, simple past, past master, past participles, Past Masters, past tenses, push past, fly past, runs past, past progressive, brush past, checkered past, past participial, ticked past.

Майбутній час — **future** 1. час вперед (The time ahead; those moments yet to be experienced); 2. те, що трапиться у ближчий період (something that will happen in moments yet to come); 3. те, що чекають з нетерпінням (something to look forward to). 5. Те, що стається вчасно (something in time to come).

На основі критерію семантичної близькості в кожному семантичному полі є певна кількість лексико-семантичних груп (ЛСГ). ЛСП простору,

розподіл лексичних одиниць із семою часу здійснюється на базі критерію семантичної близькості та семантичного змісту.

Так, іменниковий час включає **9 лексико-семантичних груп**. У межах лексико-семантичного поля, утвореного іменниками, виокремлюють такі лексико-семантичні групи: 1) назви неточних часових відрізків (час, пора, період, епоха, ера тощо); 2) назви точних часових відрізків (секунда, хвилина, година, доба, тиждень, місяць, рік, століття тощо); 3) назви пір року (весна, літо, осінь, зима); 4) назви частин доби (ранок, південь, вечір, ніч); 5) назви місяців (січень, лютий і т. д.); 6) назви днів тижня (понеділок, вівторок і т.д.) [64, с. 398 – 399]; 7) історичний період та умови; 8) раз – подія [175, с. 311]; 8) сприятливий та несприятливий час [369, с. 415].

У нашому дослідженні беремо до уваги відзначений загальноприйнятий поділ та поділяємо темпоральні іменники на **9 лексико-семантичних груп**. Якщо слово має декілька темпоральних значень у дужках позначаємо індексом (noun₁, noun₂): **1. ЛСГ назв місяців:** *April, August, December, February, January, July, June, March, May, November, October, September*; **2. ЛСГ пір року:** *autumn, spring, springtime, summer, summertime, winter, wintertime*; **3. ЛСГ днів тижня:** *Friday, Monday, Saturday, Sunday, Thursday, Tuesday, Wednesday*; **4. ЛСГ іменників на позначення тривалості (duration) (35%).** Дану охоплюють лексичні одиниці, що позначають тривалість на довший період часу та на короткий відрізок часу, а також позначають обмеженість і необмеженість дії, яка триває. Іменники на позначення тривалості на період часу: *administration, adolescence, aeon, afternoon, carnival, centenary, century, childhood, Christmas, clinic, close, confinement, continuance, course, courtship, crisis, cycle* (регулярність), *day, daytime, date, delay, distance, dose, duration, dynasty, earliness, Easter, epoch, era, eternity, evening, expiry, extension* (додатковий період), *fortnight, frequency, gallop, generation, half, holiday, hour, idleness, incumbency, infancy, intake, interim, interregnum, interval₁ (C.), lesson, life, lifetime, long, meantime, millennium, month, morning, night, passing, progress, oasis, occupation, outage,*

practice, quarantine, quarter, rapidity, recess, reign, renaissance, ride, run, rush, season, semester, slot₁ (Ox.), span, spell, stage, spread (протяжність часу), *stretch, swim, temporariness, time₁ (M.), timelessness, tonight, trimester, trough, trot, twinkle, twinkling, walk, way, week, while, year, youth*. Протиставляється за значенням лише іменник *absence*, що означає «відсутність існування». Іменники, що позначають необмеженість в часі: *age, continuance, continuation, durability, endurance, immortal, immortality, infinity*. Іменики, що позначають момент, короткий відрізок часу (short point of time): *blank, bout, break, casualness, flash, instant, interlude, interval₁ (L.), jiffy, juncture, minute, moment, pause, point, rapidity, respite, second, space, trice, vacation*; **5. ЛСГ іменники, що вказують на послідовність в часі (succession) (25%)**: *beginning, calendar, chronology, morrow, weekday, weekend*. Також до цієї групи входять іменники, що позначають минулий час: *antiquity, past, yesterday, yesteryear* (недавнє минуле), теперішній час: *present, tonight* та майбутній час: *tomorrow, future, futurity*. До цієї групи відносимо іменники, що позначають дію, яка відбувається в той самий час: *coincidence, concurrence, phase, simultaneity*; **ЛСГ іменників, що позначають час, в який відбувається певна дія**: *bedtime, curfew, cusp, dawn, dusk, eve, field, mealttime, remove, stop, sunrise, sunset, tide, timing*. **7. ЛСГ іменників, що позначають «сприятливий і несприятливий» час**: *chance, leisure, occasion, opportunity, slot₂ (Ox.), time₂ (Ox.)*; **8. ЛСГ іменників, яким властива ознака кількості часу для якоїсь певної дії**: *length, margin, period, region, time₃ (Ox.)*.

В окрему Лексико-семантичну групу **9** виділяємо іменник *waste*, що має значення «даремна трата часу»: *We should never have gone – it was a total waste of time* [С., р. 1612].

Прикметниковий час включає **3** лексико-семантичні групи. Найчисельнішими виявилися перші дві групи. **1. ЛСГ прикметників на позначення тривалості (duration) (55%)**: *biennial, centenary, centennial, constant, continual, continual, daylong, daily, durable, enduring, extended, idle,*

immortal, interim, little, long, menstrual, momentary, mortal, new₂ (L.), occasional, old₂ (M), overnight, passing, perennial, postnatal, rambling, seasonal, short, temporal, temporary, timeless. До даної групи ми включаємо прикметники, які вказують на регулярність (regular): *regular, cyclic, periodic* та нерегулярність (irregular): *irregular, casual*; прикметники, які означають «тривалість протягом року»: *annual, biannual, seasonal, yearlong, yearly*; прикметники, які означають «тривалість протягом місяця»: *bimonthly, menstrual, monthly, trimonthly, semimonthly, quarterly, weeklong*; прикметники, які означають «тривалість протягом тижня»: *biweekly, fortnightly, semiweekly, triweekly, weekly, weeklong*; «безкінечний проміжок часу»: *caeseless, endless, eternal, everlasting, immemorial, infinite*; "сприятливий та несприятливий час": *inopportune, opportune, unending, untimely*; 2. ЛСГ прикметників, на позначення послідовності в часі (**succession**) (44%): *Cenozoic, chronological, close, coincident, distant, forward, further, furthest, glacial, gone, gradual, immediate, instantaneous, last, late, medieval, Mesozoic, near, old₁ (C.), Paleozoic, primary, Proterozoic, quick, rapid, sequential, simultaneous, swift, timely.* До цієї групи відносимо прикметники, які вказують на теперішній час (**present**): *contemporary, current, modern, new₁ (M.), present*; прикметники, що і репрезентують майбутній час (**future**): *after, forthcoming* (близьке майбутнє), *future*; прикметники – покажчики минулого часу (**past**): *ago, ancient* (далеке минуле), *anterior, archaeozoic, archaic, archaistic, back, bygone, early, former, past, previous, recent* (недавнє минуле), *remote, sometime* та прикметники, які вказують на дію яка відбувається в той самий час: *concurrent, contemporaneous.*

Виділяємо окрему Лексико-семантичну групу 3, до якої входить прикметник *ample*, який означає «більш ніж достатньо».

Дієслівний час включає 6 лексико-семантичних груп: 1. ЛСГ дієслів на позначення тривалості, що означають «тривати якийсь час» (34%): *coincide₁ (M.), continue, convalesce, decline, deposit* (класти на деякий

час), *endure, enter, intervene, expire, extend, fly, have* (обмежений період), *hold, last, live, recess, run, sit, span, spread, stay, straddle, stretch, take*. До цієї групи ми включаємо протилежні за значення лексичні одиниці із семою «**призупинити на деякий час**»: *adjourn, postpone, separate*; 2. ЛСГ дієслів на позначення **послідовності в часі** із семантичною ознакою «**рухатися, переноситися в часі**» (29%): *accrue, advance, approach, coincide₂ (Ох.), come, connect, delay, draw, fly, follow, go, loiter, near, pass, progress, reach, separate, spend, synchronize, turn, while*; 3. ЛСГ дієслів, що означають «**витрачати, проводити час**» (21%): *court, dally, dawdle, diddle, dillydally, dissipate, do, idle, invest, laze, putter, trifle, waste*. У цій групі уточнюємо сему «**даремна витрата часу**»: *to diddle, to idle, to while, to dillydally, to trifle, to dally*. Наприклад: *Don't diddle. We have a lot of work to do [L., p. 321]; Yesterday he idled away the hours watching television [Ох., p. 589]; We whiled away the time at the airport reading magazines [L., p. 1631]; Stop dillydallying and do your hometask [L., p. 376]; She is always trifling in the evening [Ох., p. 1276]; Come on – this is no time for dallying [L., p. 291]*; 4. ЛСУ дієслів, що означають «**узгоджувати, вказувати час**» (10%): *adjust, arrange, fix, harmonize, point, regulate, set, stagger*. Для прикладу наведемо наступні речення із словників:

You'd better adjust the time to go to bed [Ох., p. 15]; Could you regulate the time of these cars' working [М., p. 1192]; The time of my work must be harmonized with yours [М., p. 328]; 5. ЛСГ дієслів, що означають «**затрачати, заповнювати час**» (4,8%): *engage, occupy, engross, fill* (на короткий період); 6. ЛСГ дієслів, що означають «**вимірювати час**» (1,2%): *measure*.

Прислівниковий час розподіляється на 2 лексико-семантичні групи: 1. ЛСГ прислівників, що позначають **послідовність (succession)** (54%): *ahead, always, chronologically, directly, downwards, ever, far, farther, farthest, inside, never, past, sequentially, then, upwards*. До цієї групи ми також включаємо прислівники, що вказують на **теперішній час**: *immediately, now, presently, straight*; прислівники, що вказують на **минулий час**

(**передування**): *ago, back, before, beforehand, early, formerly, heretofore, nevermore, newly, once, over, previously, scarcely, since, sometime, theretofore, up, way, yesterday*; та **прислівники, що вказують на майбутній час**: *after, afterwards, anon, aside, away, distantly, forward, hence, hereafter, hereupon, late, near, off, soon, yet.*; 2. ЛСГ прислівників, що позначають тривалість (**duration**) (46%). Дана група включає наступні підгрупи: ЛСГ1₁ – **тривалість до певного періоду**: *about, hitherto, still*. ЛСГ1₂ – **тривалість на короткий проміжок часу**: *awhile, currently, instantaneously, just, last, lately, meanwhile, meantime, occasionally, quick, quickly, rapidly, recently, shortly, simultaneously, sometimes, swiftly, temporarily*. ЛСГ1₃ – **тривалість на певний період часу**: *constantly, continually, enduringly, forever, frequently, further, long, overnight*. ЛСГ1₄ – **безкінечність**: *endlessly, eternally, infinitely, timelessly*. ЛСГ1₅ – **регулярність / нерегулярність**: *afternoons, annually, biannually, casually, daily, evermore, fortnightly, inopportunately, often, regularly, seldom*.

При семантичному й структурному аналізах інтерес виявляється саме до тих лексичних одиниць, які складають ядро (239 ЛО), оскільки їм властиве максимальне лексико-семантичне навантаження.

Аналіз показав, що найчастотніші ЛСВ із семами (компонентами) **duration, succession** присутні всьому ядерному частиномовному масиві.

Сема "**duration**" (відповідно **тривалість на короткий проміжок часу та довгий період часу, регулярно чи нерегулярно, безкінечно**) присутня в **іменниках**: *administration, aeon, break, century, continuation, course, date, daytime, distance, durability, duration, Easter, epoch, era, evening, expiry, extention, flash, fortnight, frequency, generation, holiday, idleness, infancy, instant, interim, jiffy, life, long, millennium, month, night, occupation, point, practice, progress, quarter, renaissance, run, rush, semester, space, spread, stage, stretch, temporariness, trot, trough, walk, way, week, youth*; у **прикметниках**: *biennial, bimonthly, ceaseless, centennial, daily, fortnightly,*

immemorial, infinite, momentary, mortal, new₂ (L.), opportune, postnatal, quarterly, regular, seasonal, short, temporary, weeklong, weekly, yearlong; у прислівниках: about, afternoons, annually, awhile, daily, eternally, fortnightly, further, here, hitherto, instantaneously, just, last, lately, meantime, momentarily, nowadays, quickly, recently, seldom, shortly, simultaneously, sometimes, still, temporarily; у дієсловах: adjourn (зупинка на деякий час), coincide₁ (С.), continue, deposite, endure, expire, extend, fly, have, hold, intervene, run, sit, spread, stretch, take. Сема "succession" (відповідно передування та послідовність в часі, дія, яка відбувається в той самий час) характерна іменниками: antiquity, calendar, concurrence, future, simultaneity, tomorrow, tonight, weekday, yesterday; прикметниками: after, ago, ancient, archeozoic, bygone, chronological, close, concurrent, contemporaneous, far, former, forthcoming, forward, menstrual, near, new₁(Ох.), previous, primary, remote, simultaneous, sometime, timely; прислівниками: afterwards, ago, anon, away, beforehand, distantly, forward, hereafter, heretofor, immediately, inside, near, off, on, over, presently, previously, scarcely, since, sometime, theretofore, up, upwards, yesterday; дієсловам: advance, approach, coincide₂(Ох.), come, connect, drag, draw, elapse, follow, go, pass, postpone, reach, turn;

Окрім того, для ядерних іменників властиві сема «сприятливий час (**pleasant time**)»: *chance*; «кількість часу (**the amount of time**)»: *margin, region*; «час для певної дії (**time for something**)»: *bedtime, field, mealtime, stop, tide* та 12 місяців й 7 днів тижня.

У досліджених темпоральних ЛО спостерігаємо явище полісемії, яке частково спостерігається. Полісемантичними є 6 лексичних одиниць. Це 3 темпоральні іменники: *interval, slot, time*. Розглянемо декілька прикладів.

Так, іменнику **interval** властиві семи «тривалості і на період часу, і на короткий проміжок часу»:

The interval between arrest and trial can be up to six month [Ох., р. 745] (period of time);

The bell rang at half-hourly intervals [Ох., p. 745] (short period).

Іменник **slot** позначає «і тривалість, і сприятливий час для певної дії»:

A regular ten-minute slot on the breakfast show [L., p. 1354] (short period);

This record has occupied the Number One slot for the six past six weeks [Ох., p. 116] (opportunity).

Іменник **time** означає «тривалість, теперішній час та кількість часу для певної дії»: *We waited for a time and then went home* [Ох., p. 1251] (period of time); *What time is it?* [Ох., p. 1251] (present time); *I don't have time for reading this days* [Ох., p. 1251] (portion of time).

Коли йдеться про події, дієслово **coincide** може позначати подію, яка відбувається або в той самий час, або протягом того самого часу: *Her arrival coincided with our departure* [Ох., p. 218] (duration); *The Suez crisis happened to coincide with the uprising with Hungary* [L., p. 251] (at the same time).

Прикметника **new** та **old** означають і період тривалості дії, і послідовність, будучи в опозиційних відношеннях. Наведемо приклади:

They went to Australia to start a new life there [L., p. 954] (a period seems to offer better opportunities);

Everything in the department seems new to her [Ох., p. 781] (modern, not existing before);

My car's older than yours [L., p. 984] (having existing for a long time);

Things were different in the old days [Ох., p. 805] (past time).

Лексична система — це не механічне нагромадження слів, а система, в якій лексико-семантичні групи характеризуються зв'язком слів або їхніх окремих значень, а також системним характером цих зв'язків, що забезпечує безперервність смислового простору.

Таким чином, аналіз лексичних одиниць, які утворюють лексико-семантичні групи, дав можливість повністю розкрити семантичну структуру лексико-семантичного поля та виявити окрім внутрішньослівних зв'язків ще й зовнішні зв'язки.

Наведені приклади свідчать про різноманіття засобів вираження категорії часу, необхідність вивчення особливостей їхньої взаємодії. Ґрунтовне вивчення засобів вираження категорії часу в англійській мові в свою чергу уможливить розуміння сутності і функціонування мовних явищ, що сприятиме вдосконаленню володіння мовою, професійному зростанню майбутнього вчителя, дослідника і перекладача.

3.2. Мовні засоби вираження простору в сучасній англійській мові на системному рівні

У межах семантичного поля є завжди слово, яке виражає узагальювальне поняття, до якого тяжіють усі слова цієї групи. У досліджуваному нами колі це поняття «**простір**», яке виражене в англійській мові сукупністю різних слів. Важливо визначити особливості складу та структури аналізованого поля.

Виділення семантичного поля здійснюється на основі *архісеми* "space" («простір»), яка реалізується у *семах* «місце», «вмістилище», «заклад», «приміщення». Аналіз зазначених словників показав, що до лексико-семантичного поля *простору* (**space**) належать **іменники**, лексико-семантичні варіанти яких означають: 1) *космос, космічний простір*; 2) *площа, земля, поле*; 3) *протяжність*; 4) *місце*, 5) *приміщення*; 6) *відстань*; 7) *період часу, проміжок часу, інтервал*; 6) *межа*. **Прикметниковий простір** означає: *космічний, просторовий, що стосується простору, закритий, позбавлений простору, безмежний, нескінчений, просторий, широкий, місткий, всеосяжний, всеохоплюючий, тривалий*. **Просторові прислівники** означають *просторово, безмежно, нескінченно, просторо*. **Дієслівний простір** охоплює ЛСВ, що означають *залишити проміжки, покривати*;

заповнювати простір, місце; рухатися, прямувати, долати відстань; поширюватися, розширятися.

Методом суцільної вибірки нами виявлено 601 одиниць із семою простору (310 іменників, 101 прикметник, 90 прислівників, 100 дієслів).

3.2.1. Ядро та периферія досліджуваних лексичних одиниць із семою просторовості

Уточнимо внутрішню структуру досліджуваних слів. З цією метою встановимо долю семи просторовості в семантичній структурі кожної досліджуваної лексичної одиниці та ступінь їх усталеності.

Наступним кроком є визначення порогу для встановлення груп досліджуваних лексем за ступенем усталеності сем просторовості. Згідно підрахунків, де показник ступеня усталеності долі семи просторовості коливається від 0 (максимальний ступінь усталеності) до 100 (мінімальний ступінь усталеності). До уваги не беремо максимальний та мінімальний рівні й розподіляємо решту ЛО на п'ять ступенів: високий ступінь усталеності, ступінь вище середнього, середній, нижче середнього й низький. Для цього різницю між показниками останнього перед мінімальним ступенем (тобто 87,50 у просторових іменниках) і першого після максимального ступеня (тобто 2,55 у просторових іменниках) поділімо на 5 сукупностей. Одержана частка 16,99 буде показником порога для встановлення груп іменників за ступенем усталеності семи просторовості (див. Додаток Б. 1).

За аналогією визначаємо показники порогу виділення груп лексичних одиниць у межах кожної частини мови. Ці показники дорівнюють 16,80 для прикметників (див. Додаток Б. 2), 16,81 для прислівників (див. Додаток Б. 3), 15,68 для дієслів (див. Додаток Б. 4). Методами компонентного аналізу виділяємо ядро й периферію досліджуваного семантичного поля простору.

До **ядра** відносяться лексичні одиниці, які попали в зону максимального, високого та вище середнього рівня усталеності, **периферійну** зону будуть складати ступені нижче середнього, низький й мінімальний.

Отже, **ядро** семантичного поля простору складає **316** лексичних одиниць. З них **155 іменників**: accommodation, air, alcove, angle, antechamber, anteroom, apartment, apron, atelier, base, basement, bed, block, box, break, cabin, camp-site, capaciousness, capacity, cattery, cavern, cavity, ceiling, cell, centre, chamber, chapel, churchyard, circus, circle, classroom, climb, clearance, cloakroom, compass, continent, conurbation, course, courtroom, courtyard, cradle, cubicle, cubby-hole, cuddy, dining-room, deck, department, depth, depression, distribution, dormitory, downstairs, drawing-room, dressing-room, earth, east, eatery, edge, enclave, environs, esplanade, expanse, fall, farm, farmhouse, farmland, farmyard, field, flat, floor, fold, forge, fortress, foyer, front, ground, hall, hand, headroom, headway, hearth, height, hole, inside, interior, interval, jungle, laboratory, market, measure, neighborhood, nest, north, nursery, oasis, opening, pantry, parish, part, pasture, perch, point, position, precinct, quagmire, range, refectory, region, reservation, roominess, rotunda, rumpus room, run, rush, saloon, scullery, sea, seacoast, seashore, seaside, shallows, site, sitting-room, slope, shadow, snowfield, solarium. south, spell, spot, spread, spring, spur, square, station, step, stop, stage, storage, stretch, study, surround, swing, track, trot, trough, underbelly, valley, vastness, vault, waiting room, waste, wave, west, world; **63 прикметників**: back, below, blank, boundless, broad, capacious, compact, cramped, desolate, downtown, downstairs, downward, downwind, east, easterly, eastern, eastward, expansive, extensive, far-flung, farthest, finite, forlorn, forward, immediate, infinite, interplanetary, interstellar, limitless, lofty, long, low, narrow, near-by, north, northern, northward, present, regular, remote, roomy, short, south, southerly, southern, southward, spacious, sprawling, surrounding, tall, thick, thin, underground, uptown, upstairs, upstream, upwind, vast, waste, west, westerly, western, westward; **33 прислівників**: afar, aside, capaciously, commodiously, distantly, downstairs, downstream, downwind, east,

eastwards, elsewhere, forward, further, herein, home, immediately, near – by, north, northwards, out, outside, over, southwards, spaciously, spatially, straight, therein, underground, up, upstairs, upstream, uptown, westwards; **65 дієслів:** accommodate, admit, advance, aim, approach, bend, bury, collapse, come, confine, contain, continue, cross, deposit, dip, do, draw, emerge, enclose, enter, extend, fill, fly, gallop, garage, get, go, have, hold, house, lay, leave, measure, move, occupy, occur, open, order, pace, pass, penetrate, place, plant, pocket, point, pull, reach, remove, replace, restore, round, run, rush, separate, set, sit, soar, span, sprawl, spring, stand, straddle, stretch, take, trot; а решта 216 ЛО складають периферію досліджуваного семантичного поля.

3.2.2. Семантичний аналіз лексико-семантичних груп лексичних одиниць на позначення простору на системному рівні

Одиниці кожного поля, окрім інваріантного семантичного компонента, мають свої диференційні ознаки, які є інтегральними для домінантних компонентів кожної ЛСГ. На основі критерію семантичної близькості є певна кількість лексико-семантичних груп (ЛСГ), в яких слова близькі за основним значенням до найбільш частотного (ключового) ЛСВ. Поділ здійснюється на базі критерію семантичної близькості та семантичного змісту. Якщо є більше ніж один ЛСВ у слові, то словник, який подає це значення вказується в дужках, а саме слово позначається індексом (noun₁, noun₂).

Так, іменниковий простір включає наступні **12 лексико-семантичних груп**. Найчисельнішою ЛСГ (25%) є **1). ЛСГ площа (area):** *apron*₁ (Ох.), *area*, *arena*₁ (С.), *bed*₂ (Ох.), *bedside*, *blanket*, *bog*, *box*₁ (Ох.), *campsite*, *churchyard*, *circus*₂ (М.), *compartment*₁ (Ох.), *compass*₂ (L.), *concourse*, *conurbation*, *corner*₁ (Ох.), *covert*, *country*, *box*₁ (С.), *deck*, *delta*, *department*, *desert*, *district*, *door*, *edge*₃ (Ох.), *environs*, *esplanade*, *estate*, *estuary*, *farmyard*₂

(C.), *field*₂ (M.), *fold*, *front*, *garden*₁ (M.), *ghetto*, *gulf*, *harbor*, *hearth*, *heath*, *height*₂ (Ox.), *jungle*₁ (L.), *lagoon*, *lake*, *land*, *locality*, *low*, *market*, *mire*, *neighborhood*, *oasis*₁ (M.), *ocean*, *parish*, *park*₁ (L.), *part*, *pavement*, *place*, *plain*, *point*₂ (C.), *pond*, *pool*, *range*₂ (C.), *region*, *run*, *sea*, *shadow*, *side*₁ (Ox.), *slope*₁ (L.), *snowfield*, *space*₁ (C.), *sprawl*, *spur*, *square*, *stretch*₂ (Ox.), *swamp*, *sweep*₂ (M.), *trough*, *ulcer*, *underbelly*, *valley*, *vastness*, *waste*, *yard*, *zone*. **2) ЛСГ місце (place) (21%)**: *accommodation*₂ (Ox.), *alcove*₂ (M.), *angle*₃ (C.), *arena*₂ (Ox.), *ballpark*, *bed*₁ (Ox.), *base*₂ (M.), *beginning*, *break*₂ (C.), *camp*, *canteen*, *cantonment*, *cattery*, *cave*, *cavern*, *center*, *chip*, *climb*, *clinic*, *corner*₂ (Ox.), *court*, *cradle*₁ (M.), *crossing*, *coincidence (at the place)*, *crossroads*, *crotch*, *dairy*, *den*, *dent*, *depot*, *depression*, *distance*₂ (C.), *enclave*, *extention*, *garden*₂ (Ox.), *gateway*, *heaven*, *hole*₂ (L.), *home*, *inside*, *intake*, *interior*, *junction*, *lair*, *landing*, *location*, *madhouse*, *mine*, *nest*, *nursery*₂ (M.), *oasis*₂ (C.), *outside*, *perch*, *place*, *point*₁ (C.), *port*, *position*, *post*, *registry*, *repository*, *ressess*₂ (Ox.), *seaside*, *seat*, *shallows*, *side*₂ (C.), *site*, *space*₂ (M.), *spot*, *spring*, *station*, *stop*, *stud*, *sump*, *town*, *traverse*, *turning*, *walk*, *way*. **3. ЛСГ приміщення або частини приміщення (building / room) (19%)**: *accommodation*₁ (C.), *antechamber*, *anteroom*, *apartment*, *atelier*, *ballroom*, *basement*, *bay*, *bedroom*, *block*, *booth*, *building*, *cabin*, *casino*, *cell*₁ (L.), *cellar*, *chamber*₁ (L.), *chapel*, *classroom*, *cloakroom*, *closet*, *conservatory*, *courtroom*, *cubicle*, *cuddy*, *diningroom*, *dormitory*, *downstairs*, *drawingroom*, *dressingroom*, *farmhouse*, *flat*, *foyer*₂ (L.), *furnace*₁ (C.), *gallery*, *garage*, *garret*, *gatehouse*, *hall*, *headroom*, *jungle*₂ (M.), *kitchen*, *laboratory*, *library*, *living room*, *loft*, *nursery*₁ (Ox.), *office*, *pantheon*, *pantry*, *parlor room*₁, *rooming*, *rotunda*, *rumpus room*, *saloon*, *shelter*, *sitting room*, *solarium*, *stall*, *study*, *sun porch*, *upstairs*. **4. ЛСГ простір (space) (10%)**: *air*, *alcove*₁ (Ox.), *apron*₂ (L.), *attic*, *blank*, *break*₁ (Ox.), *capacity*, *cavity*, *cell*₂ (L.), *circle*, *circus*₁ (Ox.), *chamder*₂ (M.), *clearance*, *clearing*, *compartment*₂ (C.), *courtyard*, *cubby-hole*, *distance*₁ (Ox.), *farmyard*₁ (L.), *field*₁ (C.), *furnace*₂ (Ox.), *foyer*₁ (C), *glade*, *hand*₁ (M.), *hole*₁ (Ox.), *margin*, *opening*, *park*₂ (Ox.), *recess*₁ (Ox.), *room*₂, *roominess*, *sky*, *slope*₂ (Ox.), *spacing*, *spaciousness*, *storage*,

universe. **5. ЛСГ земля (land)** (5%): *bank, basin, coast, continent, earth, enclosure, expanse, farm, farmland, field₃ (Ох.), forest, hill, mainland, minefield, pasture, seacoast, seashore, territory*. **6. ЛСГ рух, напрямок(direction)** (4,3%): *angle₂ (Ох.), course, east, fall, gallop, hand₂ (С.), headway, north, progress, quarter, rush, south, sweep₃ (М.), swing, track, wave, west*. **7. ЛСГ протяжність (extent)** (3,8%): *compass₁ (L.), deepness, distribution, escarpment, extent, length, measure, measurement, reach, scope, sphere, spread, stretch₁ (С.), sweep₁ (Ох.)*. **8. ЛСГ відстань (distance)** (3,8%): *angle₁ (М.), depth, distance, girth, ground₂ (С.), height₁ (Ох.), interval, latitude, nearness, range₁ (Ох.), remove, span, spell, step₁ (L.), trot*. **9. ЛСГ площа (поверхня) (surface)** (3,5%): *balcony, base₁ (Ох.), cage, ceiling, counter, cradle₂ (Ох.), curve, edge₁ (С.), floor₁ (М.), ground₁ (Ох.), platform, stage, step₂ (L.), surface*. **10. ЛСГ межа, кордон (boundary)** (2,3%): *confines, edge₂ (Ох.), infinity, limit, line, range₃ (Ох.), surround, surroundings*. **11. ЛСГ ємкість (container)** (1%): *box₂ (Ох.), capaciousness, basket, chest*. **12. ЛСГ всесвіт (universe)** (0,5%): *cosmos, world*.

Прикметниковий простір включає **7 лексико-семантичних груп просторових прикметників**. Найчисельнішою (27%) є **1. ЛСГ прикметників, що позначають напрямок / рух (direction)**: *circular, directional, downwind, east, easterly, eastern, eastward, forward, north, northerly, northern, northward, pathless, quick, rambling, rapid, south, southerly, southern, southward, swift, trackless, upstream, upward, upwind, west, westerly, western, westward*. **2. ЛСГ прикметників, що означають «просторовий, що стосується простору» (space)** (23%): *blank, blanket, bulky, capacious, close, commodious, compact, confined, cramped, expansive, finite, immediate, intergalactic, interplanetary, narrow, near, near-by, next, roomy, spacious, spatial, surrounding, voluminous, widespread*. **3. ЛСГ прикметників, що означають «віддалений, що стосується відстані» (distant)** (18%): *back, directional, distant, extended, far, far-flung, farther, farthest, further, furthest, furthestmost, high, little, lofty, long, low, remote, short, stretchy, tall*. **4. ЛСГ**

прикметників, що стосуються місцезнаходження (place) (17%): *below, beneath, coincident, desolate, downtown, downstairs, exposed, forlorn, gradual, present, poky, recessed, sequential, situated, subterranean, underground, upper, uptown, upstairs.* **5. ЛСГ прикметників, що означають «великий» (large in area, extent) (7%):** *ample, cavernous, extensive, immense, large, vast, vasty, waste (of land).* **6. ЛСГ прикметники, що означають «безмежний, нескінчений» (5%):** *boundless, endless, infinite, limitless, shoreless.* **7. ЛСГ прикметників, що означають «широкий» (wide) (3%):** *broad, sprawling, wide.*

Проаналізувавши словникові дефініції, семантична структура досліджуваних прикметників описуються такими семантичними ознаками, як: «**просторовість**» – *spatial, capacious, spacious*; «**безмежність**» – *shoreless, boundless, limitless, vast*; «**величина (ширина)**» – *far-flung, spacious, extensive, expansive, voluminous, vast, broad*; «**місткість (просторість)**» – *capacious, roomy, spacious, voluminous*; «**широкосяжність**» – *widespread, spacious, extensive, far-flung, expansive*; «**знаходження між**» – *interplanetary, inersellar*. Слід зауважити, що є прикметники, які місять в семантичній структурі не одну семантичну ознаку. Для прикладу, прикметник **far-flung** означає: *безмежність (a far-flung network of contact)s* [Ох., р. 421] і широкосяжність (*Her fame has reached the most far-flung corners of the globe*) [Ох., р. 421]; прикметник **spacious** вміщує 3 семантичні ознаки: величину (*The accomodation was spacious and comfortable*) [Ох., р.1138], просторовість (*The policeman demanded a very spacious paper*) [С., р.711], місткість (*White walls in the room made it spacious*) [С., р. 711]; прикметнику **capacious** притаманні дві семантичні ознаки просторовість (*The car has a capacious boot*) [С., р. 164].і місткість (*The room has spacious walls*) [М., р. 110].

Недивлячись на розбіжності серед семантичних ознак у внутрішній семантичній структурі просторових прикметників, ми можемо стверджувати, що більшості досліджуваних прикметників властива

семантична ознака «просторовість», але з деякими відтінками у значенні – розмір, ширина, величина та місткість.

Прислівниковий простір включає 4 лексико-семантичні групи. На першому місці за кількістю ЛСВ є 1. ЛСГ прислівників руху, напрямку (**direction**) (36%): *about, across₃ (Ox.), along, apart, around, deep, deeply, down, downstairs, downstream, downwards, downwind, east, eastwards, forward, further, immediately, north, northwards, on, past, quickly, south, southwards, straight, swiftly, upstairs, upstream, uptown, upwards, upwind, west, westwards*. 2. ЛСГ прислівників місця (**place**) (30%): *above, across₁ (M.), after, anywhere, aside, behind, below, beneath, beyond, back, downtown, elsewhere, everywhere, here, herein, home, inside, nowhere, out, outside, over, sequentially, somewhere, there, therein, underground, underneath, up*. 3. ЛСГ прислівників, на позначення простору (**space / in space**) (23%): *across₂ (Ox.), ahead, broadly, capaciously, cavernously, commodiously, expansively, extensively, immensely, infinitely, narrowly, spaciouly, spatially, vastly, voluminously, way, widely*. До цієї групи ми відносимо прислівники, що означають «безмежно, нескінченно» (**endlessly**): *boundlessly, endlessly*. 4. Лексико-семантична група 4: прислівники відстані (**distance**) (11%): *afar, away, close, distantly, far, farther, farthest, hereabouts, near, nearby*.

Семагтичне поле дієслів включає 5 лексико-семантичних груп. Найчисельнішою (38%) є 1. ЛСГ дієслів, на позначення руху в просторі «рухатися, прямувати»: *abandon, advance, ascend, bend, come₁ (Ox.), continue, desert, dip, drag, draw, enter, fly, follow, gallop, get, go₁ (Ox.), leave, move, occupy₂ (C.), order, pace₁ (M.), pass, penetrate, point₁, pound, pull, put, reach₁ (M.), remove, retreat, round, run₁ (Ox.), rush, separate, soar, spiral, spring, step, stagger, surround, swim₁ (L.), swing, toddle, totter, travel₁ (C.), trot, turn, walk*. 2. ЛСГ дієслова, що означають «займати, мати місце» (25%): *aim, arrange, array, belong, bury, cage, cover, deposit, enclose, enthrone, garage, have, hold, house, inhabit, lay, letter, live, locate, occupy₃ (L.), occur, park, place, plant, pocket, replace, restore, shelter, set, sit, situate, stand, station*. 3. ЛСГ

дієслів, що означають «покривати, займати простір»: *accommodate, admit, blank, blanket, choke, coincide, collapse, compress, confine, contain, crowd, decline, encase, extend, fill, fit, occupy₁ (Ох), point₂ (Ох.), recess, space, take*. 4. ЛСГ дієслів, що означають «поширюватися, розширятися» (12%): *cross, distribute, emerge, expand, export, import, open, range, reach₂ (С.), run₃ (Ох.), span, sprawl, spread, straddle, stretch, traverse*. 5. ЛСГ (8%): дієслів, що означають «долати відстань»: *approach, come₂ (Ох.), do, dog, go₂ (Ох.), measure, near, pace₂ (С.), run₂ (М.), travel₂ (Ох.), swim₂ (С.)*.

Згідно онлайн словника-тезауруса [75] такі дієслова, як: *to arrange, to separate, to have, to interspace, to interval* входять до складу досліджуваного дієслівного поля. Беручи до уваги словникові дефініції, досліджувані дієслова не описують лінгвістичну ознаку «просторовість», тобто не фіксують долю семи просторовості в семантичній структурі кожного дієслова. Для прикладу, дієслово *to separate* за лише одним значенням «розміщення між площинами» можна віднести до простору в наступному реченні: *Only 100 metres separated them from the borderguard* [С., р. 1071]. Так, як ми у нашому дослідженні аналізуємо ЛО, згадані хоча б в одному словнику, то дані дієслова теж включаються до аналізу.

Слід зауважити, що ретельний аналіз словникових дефініцій показав зв'язок саме через ЛСВ між частинами мови. Пропонуємо аналіз тих ЛСВ, семи яких присутні у всіх частинах мови англійської мови.

Так, сема "space" (відповідно «просторовий», «просторово», «просторо», «покривати / займати простір» (що стосується простору)) об'єднує такі частини мови, як: *іменник* – *air, alcove₁ (С.), break₁ (С.), capacity, cavity, circle, circus, clearance, cubby-hole, farmyard, hand₁ (М.), opening, roominess, storage*; *прикметник* – *blank, boundless, capacious, compact, cramped, expansive, finite, immediate, infinite, interplanetary, interstellar, limitless, narrow, near-by, regular, roomy, slope₂ (Ох.), spacious, surrounding*; *прислівник* – *capaciously, commodiously, immediately,*

spaciously, spatially; **дієслово** – *accommodate, admit, collapse, confine, contain, extend, fill, occupy, take*.

Сема "**place**" (відповідно «**займати місце**» (що стосується місця) присутня у **іменниках** – *aim, base, bed₁ (Ох.), cattery, cavern, center, chip, climb, cradle, depression, eatery, enclave, forge, fortress, hole, inside, interior, jungle₁ (Ох.), nest, perch, point₁ (М.), position, seaside, shallows, site, spot, spring, station, stop*; у **прикметниках** – *below, desolate, downtown, downstairs, forlorn, present, underground, uptown, upstairs*; у **прислівниках** – *across₁ (С.), aside, elsewhere, herein, home, out, outside, over, therein, underground, up*; у **дієсловах** – *arrange, bury, enclose, garage, have, hold, house, lay, occupy₃ (L.), occur, order, place, plant, pocket, replace, restore, set, sit, stand*.

Сема "**range, extent**" (відповідно «**великий**», «**широкий**», «**поширюватися**», «**розширятися**») характерна для **іменників** – *compass₁ (L.), cosmos, distribution, measure, range, spread, stretch₁ (М.)*; **прикметників** – *broad, extensive, sprawling, vast, waste*; **дієслів** – *cross, deposit, emerge, open, reach₂ (Ох.), run₃ (С.), span, straddle, stretch*; **прийменників** – *across₂ (С.), by₂ (Ох.)*.

Сема "**distance**" (відповідно «**віддалений**», «**рухатися у просторі**», «**долати відстань**» (що стосується відстані) властива **іменникам** – *angel, depth, ground₁ (L.), height, interval, spell, step₂ (М.), trot*; у **прикметникам** – *back, far-flung, farthest, lofty, long, low, remote, short, tall*; у **прислівникам** – *afar, distantly, near-by*; **дієсловам** – *do, measure, travel₂ (Ох.), approach, come₂ (С.), dog, go₂ (С.), pace₂ (Ох.), run₂ (М.), swim₂ (Ох.)*.

Сема "**direction**" (відповідно **що стосується руху, напрямку**) присутня в **іменниках** – *course, east, fall, hand₂ (М.), headway, north, rush, south, swing, track, way, west*; **прикметниках** – *downward, downwind, east, easterly, eastern, eastward, forward, north, northern, northward, south, southerly, southern, southward, trackless, upstream, upwind, west, westerly, western, westward*; **прислівниках** – *downstairs, downstream, downwind, east,*

eastwards, forward, further, north, northwards, south, southwards, straight, upstairs, upstream, uptown, westwards; дієсловах – continue, travel₁ (Ох.), abandon, advance, ascend, bend, come₁ (Ох.), desert, dip, drag, draw, enter, fly, follow, gallop, get, go₁ (М.), leave, move, occupy₂ (С.), order, pace₁ (М.), pass, penetrate, point₁, pound, pull, put, reach₁ (Ох.), remove, retreat, round, run₁ (Ох.), rush, separate, soar, spiral, spring, step, stagger, surround, swim₁ (С.), swing, toddle, totter, trot, turn, walk.

У ході дослідження також спостерігається явище полісемії, яке є характерним для просторових іменників (30 ЛЮ), дієслів (9 ЛЮ). Розглянемо декілька прикладів. Так, ЛСВ слів **bed, jungle** присутні семи як площі (area), так місця (place): *Simon lay in bed reading for hours* [С., р. 101] (place), *We prepared rose beds in the garden* [С., р. 101] (area). *The new road was hacked out of the jungle* [М., р. 644] (area), *This place is turning into a jungle already* [М., р. 767] (place);

Іменнику **stage** характерні ЛСВ із семами платформи (platform) та місця (place): *Geneva is the stage for many meetings of world leaders* [Л., р. 1157] (place), *He was on the stage for most of the play* [Л., р. 1157] (platform).

Семи площі (area), та простору (space) мають місце у ЛСВ слів **circus, field**: *Piccadilly Circus* (Ох., р. 200) (space), *in Ancient Rome circus is a place for public games* [Ох., р. 200]; *I like my field of wheat behind my farm* [С., р. 515] (area), *The earth's gravitational field* [С., р. 431] (space).

Семи будівля (building) та земля (land) присутні у ЛСВ слова **farm**: *You can see the farmer in the farm* [С, р 502] (building), *Joe had worked on the farm all his life* [Ох.,р. 502](area).

Семи «простір» (space) і «кімната» (room) присутні у ЛСВ слів **cell, chamber**. *The cells of a honeycomb* [Ох., р. 254] (space), *There are a lot of cells in a prison* [Л., р. 200] (room); *Gas chamber* [М, р. 207] (room), *The explores discovered a vast underground chamber* [М., р. 182] (space).

Сема відстань (distance) та площа (area) є у ЛСВ слів *height*: *I remember that we flew at a height of 6000 meters above the sea level* [Ох., р. 555] (distance), *He is afraid of heights* [Л., р. 523] (area).

Явище полісемії характерне і для дієслів, хоча значно менше. Так, дієслова: *come, go, pace* мають ЛСВ, що означають «і рухатися, і долати відстань»: *She came into the room and shut the door.* [С., р. 203] (direction), *We have come fifty miles since lunch* [С., р. 203] (distance); *We are going to Canada For our vacation this year* [Л., р. 505] (direction), *We had gone about fifty miles when the car broke* [Л., р. 505] (distance).

Дієслова *reach, run* окрім значення «рухатися», «долати відстань», означають «поширюватися»: *She reached across the table for the jam* [М., р. 906] (extend), *Your letter reached me yesterday* [Ох., р. 1134] (direction); *He cannot run because he has a weak heart* [Ох., р. 1028] (direction), *Who was the first man to run a mile in under for minutes?* [Л., р. 1029] (distance), *A fence runs round the whole field* [С., р. 1027] (extend).

У ході дослідження аналіз показав, що явище полісемії не є характерною ознакою для просторових прикметників та прислівників.

Таким чином, проаналізувавши ЛСГ просторових ЛО, ми уточнили внутрішню структуру семантичної просторовості.

Висновки до розділу 3

Вивчення словникового складу мови за допомогою таких понять, як лексико-семантична група та лексико-семантична ознака дає уяву про компонентну природу лексичних значень та їх взаємозв'язку у межах полісемантичного слова. Виявлення компонентів значень та аналіз їх здатності об'єднуватися в семантичні групи для вірного тлумачення знака є

метою компонентного аналізу, оскільки цей аналіз представляє ЛСГ як певний набір лексем, згрупованих певним чином.

У нашому дослідженні лексико-семантична група – це сукупність семантично пов'язаних ЛСВ, які охоплює слова однієї частини мови. Структурі ЛСГ властивий польовий характер, усі її елементи пов'язані з базовим словом.

Проведений аналіз слів із семами темпоральності й просторовості в аспекті лексичної семантики дає нам змогу зробити такі висновки:

1. ЛСГ *простору* перевищують в кількісному відношенні ЛСГ часу: 601 : 489. В обох досліджуваних лексико-семантичних групах найчисельнішими в частиномовному масиві виявилися іменники (310 іменників на позначення простору (47%) та 190 іменників на позначення часу (36%)). На другому місці прикметники (101 просторових (16,14%) та 116 темпоральних (22%)) представлені як певний результат пізнавальної діяльності людини, що виокремлює у своїй свідомості уявлення не лише про категорії простору й часу реального світу, але й про їхні ознаки. Третє місце за чисельністю у частиномовному масиві ЛСП простору посідають дієслова (100 ЛО простору (16%)), а в ЛСП часу (81 ЛО (15%)) вони займають четверте місце після прислівників. Дієслова, у свою чергу, здатні передавати найточніше динаміку просторових та темпоральних відношень. Дієслівні значення не співвідносяться безпосередньо з предметною сферою, а висвітлюють предметно-ознакові ознаки. Дієслівний характер понять простору й часу є вагомим і вказує на характерне поєднання у внутрішній структурі дієслова централізованих сем дії та стану. Окрім змінюваних частин мови, досліджувані лексико-семантичні поля містять і незмінювану частину мови – прислівник. Семна структура просторових й темпоральних прислівників, які займають четверту сходинку у ЛСП *простору* (90 ЛО (13%)) та третю в ЛСП *часу* (102 ЛО (19%)) в частоті диференційована багатосторонньою залежністю від усіх інших номінативних частин мови (зокрема прикметників).

2. Спільною семантичною ознакою, яка властива всьому частиномовному масиву в ЛСГ *простору* є *простір* (*space*) (відповідно *просторовий, просторо, охоплювати, займати простір, що стосується простору*), *місце* (*place*) (відповідно *займати місце, що стосується місця*), *протяжність* (*extent*) (відповідно *великий, широкий, поширюватися, розширятися*), *відстань* (*distance*) (відповідно *віддалений, рухатися, долати відстань, що стосується відстані*), *напрямок* (*direction*) (відповідно, *що стосується руху, напрямку*). У ЛСГ *часу* такою семантичною ознакою є *тривалість на певний період часу й на короткий проміжок часу* (*duration*), *регулярність та нерегулярність* (*regularity / irregularity*), *необмеженість* (*infinity*), *послідовність в часі* (*succession*).

3. У ході дослідження нами було розподілено лексичні одиниці простору й часу за зонами частотності. Всі лексичні одиниці було поділено на 7 ступенів усталеності за долею семи просторовості й темпоральності: максимальний, високий, вище середнього, середній, нижче середнього, низький та мінімальний. Ті лексичні одиниці, які ввійшли до зони максимального, високого та вище середнього ступенів усталеності, складають ядро в досліджуваних семантичних полях *простору* й *часу*, а ті, що належать до зони нижче середнього, низького та мінімального ступенів усталеності, складають периферію в ЛСП. Ядро ЛО, які складають досліджувані семантичні групи представляють найбільш уживані, багатозначні і загальні за своїм головним значенням слова, які оточені більш конкретними і менш уживаними. Ядерна зона – найбільш суттєва семна структура. Ні одна із сем не є тією, яку можна замінити, ні одна не може бути викресленою із списку. Лексичні одиниці, які потрапили до середнього ступеня усталеності (просторових та темпоральних) до уваги не бралися, так як середній рівень усталеності ми умовно вважаємо межею перетину, перехідною зоною.

4. Аналіз лексичних одиниць, які входять до складу семантичних полів *простору* й *часу* здійснювався шляхом об'єднання в лексико-

семантичні групи. У дослідженні лексико-семантична група охоплює клас слів однієї частини мови. У середині лексико-семантичних груп виділяють ще тісніші семантично пов'язані полісемантичні та в незначній кількості антонімічні об'єднання, що дають нам підставу говорити про *внутрішній взаємозв'язок* між лексико-семантичними варіантами. Відношення між лексико-семантичними варіантами в ЛСГ будуються на опозиціях слів, особливо це стосується прикметників. На приклад, ми виявили прикметники, які означають і ранній час, і пізній, короткий і довгий проміжок часу, тривалий й безкінечний час.

5. У дослідженні ЛСГ *простору* й ЛСГ *часу* лексичним одиницям, які входять до цих досліджуваних полів властиве явище полісемії як один із проявів внутрішнього взаємозв'язку. Явище полісемії є більш характерним для просторових лексичних одиниць (47 ЛО), ніж темпоральним (6 ЛО). Одні і ті самі ЛСВ просторових дієслів в основному входять до різних ЛСГ із семами «долати відстань, рухатися у напрямку, поширюватися, займати простір та мати місце».

ВИСНОВКИ

Простір і час — це філософські категорії, які відображають основні форми існування матерії. Будь яке явище буття світу має просторово-часові характеристики. Якщо простір представлений як найзагальніша форма сталості, збереження змісту об'єктивної реальності, то час - це форма його розвитку, внутрішня міра його існування та самознищення. Єдність просторово часових властивостей світу називають просторово-часовим континуумом, а їх універсальність і цілісність (континуальність) — формою організації всього розмаїття нескінченного світу. Кожна частинка світу має власні просторово-часові характеристики. Отже, немає абсолютного простору і часу, існуючих поза матерією, незаповнених змінами матеріальних тіл. Простір і час не лише нерозривно пов'язані з матерією, вони нерозривні і відносно одне одного. Простір і час – це сторони одного і того ж явища так, як простір і час визначаються тими процесами, подіями, які в них виникають і існують. Світ є множиною або континуумом подій, що мають чотири виміри: три з них просторові, а четвертий – час. Хоча час – це така ж координата, як і будь-яка з трьох просторових, але вона все-таки характеризує реальність з погляду її змін, а просторові координати характеризують співіснування її подій.

Комплексний характер виявився в одночасному поділі досліджуваних полів на такі угруповання: а) лексико-семантичні групи, утворені за критерієм семантичної схожості; б) зони (ядерна та периферійна) за долею сем просторовості й темпоральності.

За допомогою запропонованого переліку критерій диференціації слів із значеннями простору й часу було зафіксовано масив досліджуваних ЛО на позначення простору обсягом 601 ЛО (310 іменників, 101 прикметник, 90 прислівників та 100 дієслів) та на позначення часу обсягом 489 ЛО (190 іменників, 116 прикметників, 102 пристівника та 81 дієслово). Ядро ЛО, які

складають досліджувані семантичні групи представляють найбільш уживані, багатозначні і загальні за своїм головним значенням слова. Це 316 просторових ЛО (155 іменників, 63 прикметника, 33 прислівника та 65 дієслів) та 239 темпоральних ЛО (100 іменників, 40 прикметників, 50 прислівників та 49 дієслів).

Лексика представлення поняття простору в сучасній англійській мові дозволяє виявити цілий спектр лексем, що стоять за цим поняттям: площа, земля, протяжність, місце, приміщення, відстань, напрямок, просторовий, просторий, безмежний, нескінченний, широкий, віддалений, позбавлений простору, покривати простір, рухатися, прямувати, розширятися, залишати проміжки.

До лексики поняття часу входять такі компоненти, як назви пір року, місяців, днів тижня, частин доби, точних часових відрізків, історичний період, тривалість, послідовність, темпоральний, регулярний, нерегулярний, виміряти та узгоджувати час, тривати якийсь час та безупинно, тимчасово, постійно, нескінченно.

Лексико-семантичним групам простору й часу властиві синонімічні й полісемантичні відношення та різноманітні антонімічні протиставлення. Полісемантичні зв'язки яскраво виявляються в іменникових групах, дієслівних групах простору й часу, антонімічні – властиві переважно прикметниковим і прислівниковим групам. Родо-видова кореляція в межах лексико-семантичних груп простору й часу визначає структуру утворення, виділяючи ядро і периферію.

У ході дослідження розглядався і мотиваційний аспект, який представлений аналізом етимологічного словника щодо послідовності розміщення значень простору й часу на основних позиціях, а також полісемії як одного з проявів мовної польової взаємодії. При аналізі етимологічного словника із 75 ЛО лише у 10 ЛО даний словник пояснює послідовність розташування значень простору й часу на перших позиціях. Явище полісемії спостерігається не в усіх ЛО різних частин мови

англійської мови. Полісемантичними виявилися, більшою мірою, просторові іменники (найчисельніші за кількістю), дієслова та прислівники, а в просторових прикметниках явище полісемії не спостерігається. Щодо темпоральних ЛО, то спостерігаються поодинокі випадки полісемантичних іменників, дієслів, прикметників та жоден із прислівників не виявився полісемантичним.

У результаті проведеного дослідження було встановлено таку закономірність, в якій семна структура дієслівних просторових та темпоральних значень ширша за семну структуру іменникових, оскільки семантика дієслова, яка відображає позначувану ним дію, охоплює також і сферу смислових відношень між дієсловом і особами або предметами.

Проведене дослідження має подальші перспективи у галузі лексикографії, лексикології, семасіології та комп'ютерної лінгвістики. Отримані результати не вичерпують проблематики, означеної в роботі. Перспективним вбачається розширити рамки дослідження за рахунок розробки авторської методики побудови поля до вивчення низькочастотних лексем, аналізу та дослідження просторово-темпоральної лексики у складі фразеологічних одиниць і в типологічному плані, а також у дослідженні семантичної структури лексичних одиниць, в яких перетинаються семи просторовосії й темпоральності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барчук В. М. Граматична темпоральність: Інтервал. Час. Таксис: Монографія. 2011. 416 с.
2. Бацевич, Ф. С. Лінгвістична прагматика: обґрунтування проблемного поля дослідницької одиниці. 2009. 280 с.
3. Бачишина, О. Б. Семантика часу і простору: особливості, стан та проблеми дослідження в українському мовознавстві. 2014.
4. Білінський М. Є. Синонімічна парадигматизація віддієслівних словотвірних гнізд в історії англійської мови. *Семантика мови і тексту: матеріали Міжнар. конф.* Івано-Франківськ, 1993. С. 27–28.
5. Бондар О. І. Темпоральні відношення в сучасній українській мові. Одеса: Одес. держ. ун-т, 1996. 189 с.
6. Бондар О. І. Система і структура функціонально-семантичних полів темпоральності в сучасній українській літературній мові: функціонально-ономасіологічний аспект : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01. Одеса, 1998. 369 с.
7. Бондаренко Є. В. Матричне моделювання семантичного простору багатозначної лексики. *Наук. вісн. СХУ ім. Лесі Українки. Сер.: Філол. науки. Мовознавство.* 2013. № 8. С. 28–33.
8. Бречко Н. П. Лексико-семантичне поле та міжпольові зв'язки. *Нова філологія.* Запоріжжя: ЗДУ, 2002. № 1 (12). С. 232–233.
9. Бречко Н. П. Семантичне мікрополе дієслів на позначення часу. *Наук. вісн. ВДУ ім. Лесі Українки. Філол. науки.* 2002. № 5. С. 110–114.
10. Бречко Н. П. Мікрополе темпоральних прикметників: системні та функціональні характеристики. *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Філологія.* Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. Т. 13. С. 46–47.
11. Бречко Н. П. Семантична структура англійських прикметників на позначення простору. *Актуальні дослідження іноземних мов і літератур: матеріали Міжвуз. наук. конф. молодих учених.* Донецьк, 2003. С. 35–38.

12. Бречко Н. П. Парадигматичні особливості дієслів на позначення простору. *Наука і освіта: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* 2003. Т. 13. С. 50–51.

13. Бречко Н. П. Просторово-часові прийменники в лексико-семантичній системі сучасної англійської мови. *Наук. вісн. Луган. держ. пед. ун-ту ім. Т. Шевченка. Філол. науки.* 2003. № 10 (66). С. 70–78.

14. Бречко Н. П. Граматична сполучуваність англійських дієслів на позначення часу. *Семантика мови та тексту: зб. ст. VIII Міжнар. наук. конф.* Івано-Франківськ, 2003. С. 75–77.

15. Бурячок А. А. Принципи моделювання семантичних полів лексики. *Мовознавство.* 1985. № 4. С. 41–47.

16. Верба, Л. Г., Верба, Г. В. Граматика сучасної англійської мов. 2015. 342 с.

17. Гасько О. Л. Словотвірна структура та міжчастиномовний тезаурус лексико-семантичного поля ‘strong-weak’ в історії англійської мови: дис. ... канд. філол. Наук: 10.02.04. Львів, 2005. 189 с.

18. Главацька Ю. Л., Демецька В. В. Англійські літературні жанри: граматичний та інтерпретаційний аспекти: навч. посіб. для студ.-філологів вищ. закл. освіти. Херсон: ХДУ, 2011. 382 с.

19. Голосова Т. М. Темпоральна система макроструктури художнього тексту : посіб. з функціон. граматики. Черкаси: ЧДУ, 1998. 120 с.

20. Гошилик Н. С. Схемні образи часу в сучасній англійській мові: монографія. Івано-Франківськ: НАІР, 2013. 220 с.

21. Єнікєєва С. М. Внутрішньосистемна організація словотворення сучасної англійської мови. *Нова філологія.* Запоріжжя: Запоріз. нац. ун-т, 2012. № 53. С. 67–74.

22. Іщенко Н. Г. Семантична та поняттєва категорії у мовознавчих

студіях. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія: Філологія. Педагогіка. 2013. Вип. 2. С. 61–64.

23. Канонік Н. П. Частота та поширеність як параметри дослідження граматичної сполучуваності англійських прикметників на позначення часу. *Наук. вісн. ВДУ ім. Лесі Українки. Філологічні науки*. 2004. № 3. С. 156–159.

24. Канонік Н. П. Польова взаємодія як один із видів мовної взаємодії. *Наук. вісн. ВДУ ім. Лесі Українки. Філол. науки*. 2007. № 3. С. 219–222.

25. Канонік Н. П. Міжпольова взаємодія в лексичній системі сучасної англійської мови (на матеріалі лексико-семантичних полів простору й часу). *Вісн. Житом. держ. ун-ту ім. І. Франка. Філол. науки*. 2008. Вип. 38. С. 229–231.

26. Канонік Н. П. Пересікання лексико-семантичних полів просторовості й темпоральності (на матеріалі дієслів сучасної англійської мови). *Актуальні проблеми германської філології: матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 70-річчю від дня народження проф. д-ра філол. наук. В. В. Левицького*. Чернівці: Книги-XXI, 2008. С. 124–128.

27. Канонік Н. П. Актуалізація поняття «ПРОСТІР» лексичними засобами сучасної англійської мови. *Наук. вісн. ВДУ ім. Лесі Українки. Філол. науки*. 2010. № 8. С. 179–183.

28. Капатрук М. Д. Методи виділення основного значення слова. *Мовознавство*. 1980. № 5. С. 75–77.

29. Кардашук О. В. Семантичне поле простору: статус, структура, внутрішні зв'язки (на матеріалі прикметників української мови) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. 1998. 186 с.

30. Кійко Ю. Є. Лексико-семантична група дієслів переміщення в сучасній німецькій мові (парадигматичні та синтагматичні властивості) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2001. 20 с.

31. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. К.: Вид. центр «Академія»,

2003. 464 с.

32. Кочерган М. П. Лексична сполучуваність і лексико-семантичне поле. *Мовознавство*. 1980. № 6. С. 26–35.

33. Коцюк Л. М. Системні та функціональні характеристики англійських прислівників місця та напрямку : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2003. 16 с.

34. Малімон Л. К. Системні та функціональні характеристики іменників на позначення часу в сучасній англійській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Луцьк, 1999. 351 с.

35. Мединська Н. М. Структура семантичного поля дієслів багатократно-дистрибутивної і розподільної дії : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2000. 196 с.

36. Мех Н. О. Структура лексико-семантичного поля «мова-слово» в українській поетичній мові XIX–XX ст. : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2000. 183 с.

37. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. Харків: Основи, 1993. 256 с.

38. Огуй О. Д. Полісемія в синхронії, діахронії та панхронії. Семантико-квантитативні аспекти полісемії в німецькій мові та мовах Європи. Чернівці: Золоті литаври, 1998. 370 с.

39. Перебийніс В. С. Статистичні методи для лінгвістів: навч. посіб. Вінниця: Нова кн., 2002. 172 с.

40. Петришин М. Й. Семантичне поле прикметників розміру у старогрецькій мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.14. Львів, 2005. 209 с.

41. Присяжнюк О. М. Структура лексико-семантичного поля візуального сприйняття в українській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2008. 208 с.

42. Рукіна Е. П., Малімон Л. К. Системно-функціональні характеристики англійського іменника *day*. *Науковий вісник Волинського*

державного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Луцьк, 1998. № 3. С. 33–38.

43. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

44. Семотюк О. Л. Сучасні технології лінгвістичних досліджень: навч. посіб. Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2011. 151 с.

45. Степаненко М. І. Взаємодія формально-граматичної і семантичної валентності у структурі словосполучення та речення. Київ, 1997. 216 с.

46. Тхор Н. Просторові категорії в англійській мові. Записки з романо германської філології. 2020. № 2. С. 120–126.

47. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – К.: Ред. УРЕ, 1986. – 800 с.

48. Cooper R., Grandy R. E. *Linguistics and Philosophy. An International Journal*. Vol. 6. No. 4. 580 p.

49. Cruse D. A. *Meaning in language: An introduction to semantics and pragmatics*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2004. 350 p.

50. Dixon R. M. W. *A new Approach to English Grammar, on Semantic Principles*. Oxford: Clarendon Press, 1992. 398 p.

51. Evans V. *The Structure of Time. Language, Meaning and Temporal Cognition*. Amsterdam: John Benjamins, 2004. 78 p.

52. Fellbaum Ch. *Autotroponomy / Ch. Fellbaum // Polysemy : Theoretical and Computational Approaches*. Oxford: University Press, 2000. P. 52–67.

53. Jaszczolt, Katarzyna M. *Semantics and Pragmatics: Meaning in Language and Discourse*. London: Longman. 2002. 445 p.

54. Jaszczolt, Katarzyna M. *Default Semantics: Foundations of a Compositional Theory of Acts of Communication*. Oxford: Oxford University. 2005. 320 p.

55. Lakoff G., Johnson M. *Philosophy in the Flesh. The*

Embodied Mind and its Challenge to Western Thought. N. Y.: Basic Books. 1999. 624 p.

56. Levinson, Stephen C. *Space in Language and Cognition: Explorations in Cognitive Diversity*. Cambridge: Cambridge University Press. 2003. 256 p.

57. Meyer C. F. *Introducing English Linguistics*. Cambridge: University Press, 2009. 270 p.

58. Mindt D. *English Corpus Linguistics and the Foreign Language Reaching Sullabus. Using Corpora for Language Research Studies in the honor of Geoffrey Leech.* / ed. J. Thomas and M. Short. N. Y.: Longman, 1996. 300 p.

59. Murphy M. L. *Semantic relations and the lexicon: Antonymy, synonymy, and other paradigms*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 304 p.

60. Polysemy. *Flexible Patterns of Meaning in Mind and Language. Trends in Linguistics. Studies and Monographs* / ed. by Brigitte Nerlich, Zazie Todd, Vimala Herman and David D. Clarke. Mouton de Gruyter, 2003. Vol. 142. 422 p.

61. Saeed J. I. *Semantics*. 2nd ed. Malden: Blackwell Publishing, 2003. 413 p.

62. Sperber D., Wilson D. **Pragmatics**in. *Oxford Handbook of Philosophy of Language*. 2006. 231 p.

63. Swartz N. *Beyond Experience Metaphisical Theories and Philosophical Constraints*. Canada: Burnaby. British Columbia, 2001. 465 p.

64. Tyler A. *Reconsidering prepositional polysemy networks: The case of “over”*. *Language*, 2001. P. 724–765.

65. Tyler A., Evans V. *The semantics of English Prepositions: Spatial Scenes, Embodied Meaning and Cognition*. Cambridge: CUP, 2003. 142 p.

66. Vukanović M. B., Grmuša L. G. *Space and Time in Language and literature*. Cambridge: Scholars Publishing, 2001. 19 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

67. Короткий словник сучасних понять та термінів. Київ: Наук. думка, 1995. 445 с.
68. Словник іншомовних слів. Київ: Наук. думка, 2000. 680 с.
69. Українська мова: Енциклопедія / за ред. В. М. Русанівського, О. О. Тараненка. Київ: Укр. енцикл., 2000. 752 с.
70. *Longman Dictionary of Contemporary English*. URL: <http://surl.li/omwvo>
71. URL: <http://surl.li/omwvp>
72. *Collins dictionary*. URL: <http://surl.li/omwvy>
73. *Collins COBUILD Learner's American English Dictionary*. URL: <http://surl.li/omwvx>
74. URL: <https://www.dictionary.com/>
75. URL: <https://www.merriam-webster.com/>
76. URL: <https://www.onelook.com/thesaurus/>
77. *Oxford Learner's Dictionary*. URL: <http://surl.li/omwwd>
78. *Online Etymology Dictionary*. URL: <https://www.etymonline.com/ua>

ДОДАТКИ

Додаток А.1

Розподіл іменників за ступенем долі семи темпоральності

Ступінь усталеності	Іменники	Величина К
Максимальний	aeon	0
	April	0
	August	0
	autumn	0
	bedtime	0
	daytime	0
	December	0
	durability	0
	duration	0
	Easter	0
	epoch	0
	era	0
	evening	0
	expiry	0
	February	0
	fortnight	0
	Friday	0
	interim	0
	January	0
	jiffy	0
	July	0
	June	0
	March	0

Продовження Додатку А. 1

	May	0
	mealtime	0
	Monday	0
	month	0
	morrow	0
	night	0
	November	0
	October	0
	Saturday	0
	semester	0
	September	0
	simultaneity	0
	springtime	0
	summertime	0
	Sunday	0
	temporariness	0
	Thursday	0
	tonight	0
	trice	0
	Tuesday	0
	Wednesday	0
	week	0
	weekday	0
	winter	0
	wintertime	0
	yesteryear	0
Високий (0 – 16,77)	point	1.88
	stretch	2.39

Продовження Додатку А. 1

	field	7.14
	stage	7.14
	break	8.34
	spring	8.57
	space	8.95
	life	10.48
	stop	12.50
	calendar	13.33
	generation	13.33
	flash	14.28
	way	14.28
	rush	15.00
	practice	15.91
	margin	16.66
	chance	16.67
	date	16.67
	infancy	16.67
	millennium	16.67
	renaissance	16.67
Вище середнього (16,78 – 33,54)	distance	17.46
	course	18.33
	run	18.38
	walk	20.0
	waste	20.0
	quarter	20.13
	extension	22.22
	holiday	25.0

Продовження Додатку А. 1

	idleness	25.0
	length	25.0
	limit	25.0
	occupation	25.0
	progress	25.0
	region	25.0
	ride	25.0
	tide	25.0
	concurrence	25.5
	spread	28.57
	frequency	30.0
	youth	30.0
	future	31.43
	administration	33.33
	continuation	33.33
	instant	33.33
	lesson	33.33
	long	33.33
	remove	33.33
	tomorrow	33.33
	trot	33.33
	yesterday	33.33
	antiquity	33.34
	century	33.34
Середній (33,55 – 50,31)	period	35.72
	minute	37.50

Продовження Додатку А. 1

	recess	37.50
	continuance	40.0
	span	40.0
	beginning	41.67
	occasion	42.72
	cycle	42.86
	half	42.86
	present	46.67
	time	47.72
	absence	50.0
	adolescence	50.0
	afternoon	50.0
	blank	50.0
	carnival	50.0
	childhood	50.0
	chronology	50.0
	close	50.0
	coincidence	50.0
	confinement	50.0
	dawn	50.0
	dose	50.0
	dynasty	50.0
	eve	50.0
	gestation	50.0
	immortality	50.0
	incumbency	50.0
	intake	50.0
	interregnum	50.0

Продовження Додатку А. 1

	leisure	50.0
	lifetime	50.0
	oasis	50.0
	rapidity	50.0
	respite	50.0
	season	50.0
	second	50.0
	slot	50.0
	timelessness	50.0
	trimester	50.0
	weekend	50.0
	while	50.0
	year	50.0
Нижче середнього (50,32 – 67,08)	age	54.17
	hour	58.33
	day	64.29
	bout	66.67
	centenary	66.67
	clinic	66.67
	curfew	66.67
	delay	66.67
	doomsday	66.67
	eternity	66.67
	futurity	66.67
	gallop	66.67
	interduple	66.67
	intermission	66.67

Продовження Додатку А. 1

	moment	66.67
	outage	66.67
	reign	66.67
	spell	66.67
	sunrise	66.67
	vacation	66.67
Низький (67,09 – 83,85)	interval	75.0
	morning	75.0
	past	75.0
	quarantine	75.0
	swim	75.0
	pause	80.0
	spring	80.0
	timing	80.0
Мінімальний	night	85.72
	casualness	100
	Christmas	100
	convalescence	100
	courtship	100
	crisis	100
	cuspid	100
	dusk	100
	earliness	100
	endurance	100
	infinity	100

Закінчення Додатку А. 1

	meantime	100
	opportunity	100
	passing	100
	phase	100
	recentness	100
	twinkle	100
	twinkling	100

**Розподіл прикметників за ступенем усталеності долі семи
темпоральності**

Ступінь усталеності	Прикметники	Величина К.
Максимальний	ago	0
	archeozoic	0
	biennial	0
	bimonthly	0
	bygone	0
	ceaseless	0
	centenary	0
	centennial	0
	chronological	0
	contemporaneous	0
	daily	0
	future	0
	fortnightly	0
	immemorial	0
	inopportune	0
	menstrual	0
	momentary	0
	postnatal	0
	previous	0
	quarterly	0
	seasonal	0
	simultaneous	0
	sometime	0

Продовження Додатку А. 2

	temporary	0
	timely	0
	weeklong	0
	weekly	0
	yearlong	0
Високий (0 – 16,24)	close	7.69
	mortal	8.89
	new	10.42
	near	10.50
	forward	10.72
	primary	13.33
	short	14.27
Вище середнього (16,25 – 32,48)	remote	16.66
	ancient	16.67
	former	16.67
	infinite	16.67
	rambling	16.67
	regular	18.75
	far	20.0
	ample	25.0
	concurrent	30.0
Середній (32,49 – 48,72)	continual	33.33
	eternal	33.33
	monthly	33.33

Продовження Додатку А. 2

	periodic	33.33
	quick	33.33
	recent	33.33
	casual	35.72
	last	35.72
	little	35.72
	idle	40.0
	distant	41.66
	temporal	41.67
	back	46.24
Нижче середнього (48,73 – 64,96)	old	49.49
	after	50.0
	annual	50.0
	anterior	50.0
	coincident	50.0
	contemporary	50.0
	cyclic	50.0
	endless	50.0
	farthest	50.0
	further	50.0
	glacial	50.0
	immediate	50.0
	immortal	50.0
	instantaneous	50.0
	interim	50.0
	medieval	50.0
	overnight	50.0

Продовження Додатку А. 2

	rapid	50.0
	sequential	50.0
	timeless	50.0
	untimely	50.0
	past	58.33
	everlasting	60.0
	late	60.0
	constant	63.34
Низький (64,97 – 81,20)	archaic	66.67
	current	66.67
	durable	66.67
	enduring	66.67
	swift	66.67
	continuous	75.0
	next	75.0
	occasional	75.0
	present	75.0
	early	76.93
	extended	80.0
	modern	80.0
	passing	80.0
Мінімальний	long	88.89
	biannual	100
	biweekly	100
	cenozoic	100
	daylong	100

Закінчення Додатку А. 2

	farther	100
	furthest	100
	furthermost	100
	gone	100
	gradual	100
	hebdomadal	100
	Mesozoic	100
	Paleozoic	100
	proterozoic	100
	semiannual	100
	semimonthly	100
	semiweekly	100
	trimonthly	100
	triweekly	100
	unending	100
	yearly	100

Розподіл прислівників за ступенем долі семи темпоральності

Ступінь усталеності	Прислівники	Величина К
Максимальний	afternoons	0
	afterwards	0
	ago	0
	annually	0
	anon	0
	awhile	0
	beforehand	0
	daily	0
	evermore	0
	fortnightly	0
	heretofore	0
	hitherto	0
	inopportunely	0
	instantaneously	0
	lately	0
	meantime	0
	momentarily	0
	nowadays	0
	presently	0
	previously	0
	quick	0
	seldom	0
	simultaneously	0
	since	0

Продовження Додатку А. 3

	sometime	0
	sometimes	0
	temporarily	0
	theretofore	0
	yesterday	0
Високий (0 – 17,22)	up	5.56
	over	7.61
	just	8.33
	about	12.50
	immediately	13.33
	eternally	16.67
	hereafter	16.67
	last	16.67
	scarcely	16.67
	shortly	16.67
Вище середнього (17,23 – 34,44)	here	20.0
	further	23.33
	on	24.68
	still	25.0
	straight	25.0
	off	26.66
	away	30.0
	forward	30.0
	inside	30.0
	near	30.0
	distantly	33.33
	quickly	33.33

Проовження Додатку А. 3

	recently	33.33
	upwards	33.33
Середній (34,45 – 51,66)	soon	35.0
	then	38.89
	always	40.0
	once	41.18
	after	50.0
	aside	50.0
	before	50.0
	constantly	50.0
	directly	50.0
	downwards	50.0
	early	50.0
	enduringly	50.0
	farthest	50.0
	hereupon	50.0
	infinitely	50.0
	late	50.0
	newly	50.0
	overnight	50.0
	sequentially	50.0
	timelessly	50.0
Нижче середнього (51,67 – 68,88)	far	52.39
	long	57.14
	often	60.0

Закінчення Додатку А. 3

	regularly	60.42
	currently	66.67
	formerly	66.67
	hence	66.67
	meanwhile	66.67
	swiftly	66.67
	yet	66.67
Низький (68,89 – 86,10)	occasionally	75.00
	now	75.00
	back	83.33
	forever	80.0
Мінімальний	ever	88.89
	never	91.67
	ahead	100
	beyond	100
	biannually	100
	casually	100
	chronologically	100
	continually	100
	endlessly	100
	farther	100
	nevermore	100
	past	100
	throughout	100
	way	100

Розподіл дієслів за ступенем усталеності долі семи темпоральності

Ступінь усталеності	Дієслово	Величина К.
Максимальний	dillydally	0
	elapse	0
	postpone	0
Високий (0 – 19,10)	take	1.58
	pass	2.52
	run	2.83
	set	2.85
	continue	5.00
	waste	5.00
	do	5.26
	advance	5.56
	turn	5.39
	go	6.11
	draw	6.67
	spread	6.67
	enter	7.69
	have	8.33
	fix	7.69
	follow	9.09
	come	10.0
	reach	10.0
	occupy	10.72
	fill	11.11
fly	12.50	
sit	12.50	

Продовження Додатку А. 4

	intervene	13.33
	span	13.33
	stretch	14.28
	deposit	16.66
	coincide	16.67
	engage	16.67
	point	16.67
	hold	17.68
	stagger	19.05
Вище середнього (19,11 – 38,20)	court	20.0
	drag	20.0
	progress	20.0
	extend	22.22
	adjust	25.0
	adjourn	25.0
	approach	25.0
	arrange	25.0
	harmonize	25.0
	measure	28.57
	idle	30.0
	connect	33.33
	trifle	33.33
	endure	33.34
	expire	33.34
Середній (38,21 – 57,30)	last	41.67
	park	41.67
	spend	46.67

Продовження Додатку А. 4

	dawdle	50.0
	decline	50.0
	diddle	50.0
	dissipate	50.0
	engross	50.0
	invest	50.0
	regulate	50.0
	space	50.0
	straddle	50.0
	time	50.0
	timetable	50.0
	while	50.0
Нижче середнього (57,31 – 76,40)	delay	66.67
	loaf	66.67
	schedule	66.67
	synchronize	66.67
Низький (76,41 – 95,50)	recess	80.0
	stay	88.89
Мінімальний	live	97.06
	accrue	100
	convalesce	100
	dally	100
	dog	100
	loiter	100
	near	100
	niggle	100

Закінчення Додатку А. 4

	potter	100
	putter	100

Додаток Б

Додаток Б. 1

Розподіл іменників за ступенем усталеності долі семи просторовості

Ступінь усталеності	Просторові іменники	Величина К
Максимальний	alcove	0
	antechamber	0
	anteroom	0
	apartment	0
	atelier	0
	basement	0
	cabin	0
	camp-site	0
	capaciousness	0
	cattery	0
	cavern	0
	churchyard	0
	circus	0
	classroom	0
	cloakroom	0
	confines	0
	courtroom	0
	courtyard	0
	cubicle	0
	cubby-hole	0

Продовження Додатку Б. 1

	cuddy	0
	dining-room	0
	dormitory	0
	downstairs	0
	dressing-room	0
	east	0
	eatery	0
	enclave	0
	environs	0
	esplanade	0
	expanse	0
	farmhouse	0
	farmland	0
	farmyard	0
	fortress	0
	foyer	0
	headroom	0
	laboratory	0
	living-room	0
	north	0
	oasis	0
	pantry	0
	quagmire	0
	refectory	0
	roominess	0
	rotunda	0
	rumpus room	0
	scullery	0

Продовження Додатку Б. 1

	seacoast	0
	seashore	0
	shallows	0
	sitting-room	0
	snowfield	0
	solarium	0
	south	0
	surround	0
	underbelly	0
	valley	0
	waiting room	0
	west	0
Високий (0 – 16,99)	line	2.55
	stage	3.09
	base	4.17
	fall	4.44
	square	5.00
	hand	5.55
	study	5.95
	break	6.59
	compass	6.67
	storage	6.67
	opening	7.50
	rush	7.50
	point	7.59
	measure	7.69
	hearth	8.33

Продовження Додатку Б. 1

	jungle	8.33
	precinct	8.33
	spread	9.53
	run	9.69
	circle	10.00
	air	11.09
	swing	11.67
	quarter	12.03
	ground	12.22
	part	12.31
	depth	12.50
	stop	12.50
	wave	12.50
	angle	13.33
	ceiling	13.33
	cell	13.33
	depression	13.33
	floor	13.33
	length	13.33
	track	13.89
	course	14.28
	spell	14.28
	perch	15.00
	sea	16.66
	climb	16.67
	department	16.67
	farm	16.67
	fold	16.67

Продовження Додатку Б. 1

	forge	16.67
	height	16.67
	library	16.67
	location	16.67
	pasture	16.67
	region	16.67
	slope	16.67
	vault	16.67
	waste	16.67
Вище середнього (17,00 – 33,98)	flat	17.95
	range	18.57
	cradle	19.05
	market	19.05
	position	19.12
	world	19.60
	deck	20.00
	hole	20.45
	stretch	20.83
	earth	20.88
	front	21.44
	accommodation	21.57
	chip	22.22
	spot	22.22
	clearance	24.24
	bed	25.0
	box	25.0
	capacity	25.0

Продовження Додатку Б. 1

	concourse	25.0
	hall	25.00
	headway	25.0
	parish	25.0
	shadow	25.0
	vastness	25.0
	spring	25.72
	chapel	26.67
	station	26.67
	centre	28.57
	chamber	29.17
	reservation	30.0
	trough	30.0
	field	30.31
	block	31.62
	apron	33.33
	cavity	33.33
	chest	33.33
	continent	33.33
	distribution	33.33
	dominion	33.33
	drawing-room	33.33
	edge	33.33
	inside	33.33
	interval	33.33
	mainland	33.33
	nest	33.33
	nursery	33.33

Продовження Додатку Б. 1

	progress	33.33
	saloon	33.33
	seaside	33.33
	site	33.33
	spur	33.33
	trot	33.33
	interior	33.34
	landing	33.34
	margin	33.34
	neighborhood	33.34
Середній (33,99 – 49,99)	land	35.55
	sphere	35.72
	reach	37.50
	post	38.89
	limit	40.0
	passing	40.0
	low	40.91
	side	41.66
	area	41.67
	latitude	41.67
	span	41.67
	platform	42.86
	court	43.33
	sweep	44.64
	space	45.83
	distance	46.43
	blanket	46.67

Продовження Додатку Б. 1

	clinic	46.67
	crossing	46.67
	gallery	46.67
	gulf	46.67
	measurement	46.67
	home	48.24
	office	48.89
Нижче середнього (50,0 – 66,99)	arena	50.0
	ballroom	50.0
	bay	50.0
	bedroom	50.0
	beginning	50.0
	cage	50.0
	camp	50.0
	casino	50.0
	cave	50.0
	cockpit	50.0
	coincidence	50.0
	compartment	50.0
	confinement	50.0
	conservatory	50.0
	deep	50.0
	dent	50.0
	desert	50.0
	district	50.0
	enclosure	50.0
	estate	50.0

Продовження Додатку Б. 1

	forest	50.0
	furnace	50.0
	galaxy	50.0
	garden	50.0
	garret	50.0
	gatehouse	50.0
	ghetto	50.0
	glade	50.0
	harbour	50.0
	heath	50.0
	intake	50.0
	kitchen	50.0
	lair	50.0
	locality	50.0
	madhouse	50.0
	mine	50.0
	minefield	50.0
	place	50.0
	plain	50.0
	pond	50.0
	quarantine	50.0
	recess	50.0
	sanctum	50.0
	scope	50.0
	shelter	50.0
	spaciousness	50.0
	sprawl	50.0
	stud	50.0

Продовження Додатку Б. 1

	surroundings	50.0
	swamp	50.0
	town	50.0
	walk	55.55
	extension	55.56
	door	56.25
	basin	58.33
	port	58.33
	stall	58.33
	seat	58.98
	junction	60.0
	pavement	60.0
	territory	60.72
	room	63.24
	outside	63.33
	way	65.10
	attic	66.67
	ballpark	66.67
	canteen	66.67
	cellar	66.67
	covert	66.67
	crossroads	66.67
	crotch	66.67
	delta	66.67
	den	66.67
	depot	66.67
	gallop	66.67
	infinity	66.67

Продовження Додатку Б. 1

	lagoon	66.67
	lake	66.67
	loft	66.67
	parlor	66.67
	pool	66.67
	registry	66.67
	repository	66.67
	upstairs	66.67
	vestry	66.67
	yard	66.67
Низький (67,0 – 84,00)	bank	67.50
	blank	71.43
	corner	71.43
	closet	75.0
	coast	75.0
	dairy	75.0
	ocean	75.0
	pantheon	75.0
	turning	75.0
	zone	75.0
	curve	80.0
	heaven	80.0
	hill	80.0
	park	80.0
	traverse	83.33
Мінімальний	country	85.72
	deepness	85.72
	nearness	85.72

Закінчення Додатку Б. 1

	pound	85.72
	balcony	100
	bedside	100
	bog	100
	booth	100
	cantonment	100
	casket	100
	clearing	100
	cosmos	100
	counter	100
	escarpment	100
	estuary	100
	ferry	100
	garage	100
	gateway	100
	girth	100
	immensity	100
	mire	100
	quarry	100
	remove	100
	sky	100
	spacing	100
	sump	100
	sunporch	100
	ulcer	100
	universe	100

**Розподіл прикметників за ступенем усталеності долі семи
просторовості**

Ступінь усталеності	Прийменники	Величина К.
Максимальний	boundless	0
	capacious	0
	downtown	0
	downstairs	0
	downward	0
	downwind	0
	east	0
	easterly	0
	eastern	0
	eastward	0
	far - flung	0
	finite	0
	intersellar	0
	limitless	0
	near - by	0
	north	0
	northerly	0
	northern	0
	northward	0
	roomy	0
	south	0
	southerly	0
	southern	0

Продовження Додатку Б. 2

	southward	0
	spacious	0
	sprawling	0
	surrounding	0
	underground	0
	uptown	0
	upstairs	0
	upstream	0
	upwind	0
	west	0
	westerly	0
	western	0
	westward	0
Високий (0 – 16,80)	immediate	8.33
	lofty	8.33
	remote	8.33
	thick	8.98
	regular	10.0
	short	12.67
	compact	13.33
	low	16.12
	below	16.67
	cramped	16.67
	extensive	16.67
	infinite	16.67
	vast	16.67
Вище середнього (16,81 – 33,60)	thin	18.75

Продовження Додатку Б. 2

	desolate	25.0
	tall	25.0
	trackless	25.0
	forward	25.0
	long	28.79
	back	30.0
	broad	30.0
	present	30.0
	blank	33.33
	expansive	33.33
	farthest	33.33
	forlorn	33.33
	narrow	33.33
	waste	33.33
Середній (33,61 – 50,40)	little	37.5
	quick	40.0
	far	40.0
	wide	41.67
	close	46.30
	beneath	50.0
	bulky	50.0
	commodious	50.0
	directional	50.0
	endless	50.0
	exposed	50.0
	farther	50.0
	further	50.0

Продовження Додаток Б. 2

	furthest	50.0
	gradual	50.0
	pathless	50.0
	rambling	50.0
	stretchy	50.0
	upward	50.0
Нижче середнього (50,41 – 67,20)	near	54.17
	cavernous	60.0
	confined	60.0
	extended	60.0
	ample	66.67
	coincident	66.67
	poxy	66.67
	swift	66.67
	upper	66.67
	voluminous	66.67
Низький (67,21 – 84,00)	next	75.0
	distant	80.0
Мінімальний	high	92.31
	furthermost	100
	immense	100
	intergalactic	100
	large	100
	recessed	100
	sequential	100

Закінчення Додатку Б. 2

	situated	100
	shoreless	100
	spatial	100
	vasty	100
	widespread	100

Розподіл прислівників за ступенем долі семи просторовості

Ступінь усталеності	Просторові прислівники	Величина К
Максимальний	afar	0
	capaciously	0
	commodiously	0
	downstairs	0
	downstream	0
	downwind	0
	east	0
	eastwards	0
	elsewhere	0
	hereabouts	0
	herein	0
	near – by	0
	north	0
	northwards	0
	southwards	0
	spaciously	0
	spatially	0
	therein	0
	underground	0
	upstairs	0
	upstream	0
	uptown	0
	westwards	0

Продовження Таблиці Б. 3

Високий (0 – 16,81)	over	7.61
	distantly	16.67
	out	16.70
Вище середнього (16,82 – 33,62)	up	21.57
	further	16.66
	straight	23.33
	aside	30.0
	forward	30.0
	home	33.33
	immediately	33.33
	outside	33.33
Середній (33,63 – 50,43)	across	36.67
	far	38.10
	above	41.67
	along	41.67
	around	48.49
	after	50.0
	behind	50.0
	beneath	50.0
	beyond	50.0
	downtown	50.0
	downwards	50.0
	expansively	50.0
	everywhere	50.0
	farthest	50.0

Продовження Додатку Б. 3

	infinitely	50.0
	inside	50.0
	on	50.0
	past	50.0
	sequentially	50.0
	underneath	50.0
	vastly	50.0
	west	50.0
Нижче середнього (50,44 – 67,24)	here	58.34
	away	60.0
	nowhere	60.0
	extensively	66.67
	farther	66.67
	quickly	66.67
	somewhere	66.67
	south	66.67
	swiftly	66.67
	widely	66.67
Низький (67,25 – 84,05)	about	75.0
	back	75.0
	deep	75.0
	upwards	75.0
	apart	77.80
	deeply	80.0
	near	80.0

Закінчення додатку Б. 3

	ahead	83.33
	anywhere	83.33
	below	83.33
Мінімальний	down	85.72
	off	88.89
	there	91.67
	boundlessly	100
	broadly	100
	cavernously	100
	endlessly	100
	immensely	100
	narrowly	100
	roomly	100
	upwind	100
	voluminously	100

Розподіл дієслів за ступенем усталеності долі семи просторовості

Ступінь усталеності	Дієслово	Величина К.
Максимальний	aim	0
	gallop	0
	garage	0
	inhabit	0
	trot	0
Високий (0 – 15,68)	take	1.58
	penetrate	3.33
	come	3.41
	do	4.26
	approach	5.00
	continue	5.00
	move	5.38
	advance	5.56
	get	6.76
	hold	6.77
	bury	6.82
	have	8.33
	order	8.33
	replace	8.33
	enter	8.98
	draw	9.63
	pocket	10.33
	lay	10.46
	occupy	10.72
	pass	11.67

Продовження Додатку Б. 4

	plant	11.67
	stand	12.19
	cross	12.50
	dip	12.50
	restore	12.50
	bend	13.33
	contain	13.33
	span	13.33
	set	13.64
	go	13.68
	place	13.89
Вище середнього (15,69 – 31,35)	deposit	16.66
	round	16.67
	sprawl	16.67
	straddle	16.67
	sit	18.33
	spring	18.75
	measure	19.05
	accommodate	20.0
	collapse	20.0
	pull	20.65
	separate	20.72
	point	20.83
	stretch	20.83
	house	21.43
	fill	22.22
	leave	22.86
	run	24.28

Продовження Додатку Б. 4

	admit	25.0
	emerge	25.0
	enclose	25.0
	occur	25.0
	open	25.0
	pace	25.0
	remove	19.05
	soar	25.0
	extend	27.50
	reach	27.50
	rush	28.89
	confine	30.0
	fly	30.83
Середній (31,36 – 47,03)	turn	31.75
	put	32.66
	abandon	33.33
	blanket	33.33
	coincide	33.33
	decline	33.33
	distribute	33.33
	fit	33.33
	pound	33.33
	progress	33.33
	toddle	33.33
	wave	33.33
	locate	33.34
	stagger	35.72
	stay	38.89

Продовження Додатку Б. 4

	swing	38.89
	range	40.67
	swim	41.67
	drag	42.31
Нижче середнього (47,04 – 62,71)	travel	48.89
	arrange	50.0
	array	50.0
	cage	50.0
	choke	50.0
	crowd	50.0
	desert	50.0
	encase	50.0
	export	50.0
	import	50.0
	near	50,0
	park	50.0
	shelter	50.0
	space	50.0
	spiral	50.0
	spread	50.0
	station	50.0
	totter	50.0
	recess	60.0
	retreat	60.0
Низький (62,72 – 78,40)	compress	66.67
	litter	66.67
	expand	75.0

Закінчення Додатку Б. 4

Мінімальний	ascend	80.0
	belong	80.0
	surround	80.0
	traverse	80.0
	step	85.72
	walk	85.72
	live	91.18
	follow	95.24
	blank	100
	dog	100
	enthroned	100
	interspace	100
	situate	100